

BULLETIN_{1~2}/97

UMĚLECKO HISTORICKÁ SPOLEČNOST V ČESKÝCH ZEMÍCH / CZECH ASSOCIATION OF ART HISTORIANS

Z obsahu / Contents:

Konference~Přednášky / Conferences~Lectures
Školy~Granty / Universities~Grants
Muzea~Galerie / Museums~Galleries
Památková péče / Preservation of Monuments
Výstavy~expozice / Exhibitions
Personalia

Lubomír Slaviček: Valná hromada UHS za rok 1996

Pravidelný rytmus do života a činnosti UHS vnáší vedle vydávání jednotlivých čísel Bulletinu UHS zejména každoroční valná hromada, která členům UHS poskytuje příležitost k neformálním setkáním, k osobnímu seznámení se s kolegy, které jsme dosud osobně neznali. Je to navíc chvíle pro alespoň částečné vybočení z každodenní hektické činnosti, která většinu z nás provází, a současně je to také okamžik, kdy výbor UHS jako výkonný orgán společnosti předstupuje s bilančující informací o své činnosti, a rovněž o aktivitách UHS za uplynulý kalendářní rok.

Při přípravě valné hromady za rok 1996 výbor mj. zvažoval možnost jejího opětovného uspořádání mimo Prahu, podobně jako tomu bylo na počátku roku 1995, kdy se valná hromada uskutečnila v Praze a pak „výjezdově“ v Olomouci. Podobně jako tehdy jsme hledali, zda mimo Prahu v oboru nedošlo k nějaké závažné události, která by mohla být - podobně jako otevření expozice italského umění 14. - 18. století v roce 1995 v olomouckém Muzeu umění. Měli jsme jeden takový typ, ale když se informace o zpřístupnění galerie výtvarného umění v Lounech a její expozice ukázala zatím jako předčasná, zvolili jsme jako místo konání opětovně Prahu. Došlo alespoň k dílčí inovaci při volbě místa našeho setkání, když po letech - kdy nám útočiště poskytovala Týnská škola - jsme využili nabídky a pozvání Národního muzea a rozhodli se naše setkání realizovat v Lapidáriu Národního muzea mezi zajímavými sochařskými památkami, v expozici, která před časem získala významné mezinárodní muzeologické ocenění.

Po poslední valné hromadě, na níž došlo k volbě zastupců UHS se nový dvanáctičlenný výbor ujal své práce na tříleté období. Ten na své první schůzi zvolil předsedu (Lubomír Slaviček) a místopředsedu (Ivan Muchka). Výbor se scházel podle zavedené tradice víceméně pravidelně, 1x měsíčně (pochopitelně s prázdninovou pauzou) až na jedinou výjimku vždy poslední pátek v měsíci v Ústavu dějin umění FF UK v

Beket Bukovinská: Výstava „Rudolf II. a Praha“

Informace o výstavním projektu včetně letného pohledu nazpět

Od šedesátých let probíhá v Ústavu teorie a dějin umění ČSAV výzkum zaměřený na období vlády Rudolfa II. v Praze. V první fázi byla pozornost soustředěna na průzkum obrazů, které se podařilo identifikovat

nebyla kontinuita badatelské práce ani odborných kontaktů se světem přerušena. V 80. letech byl za podpory tehdejšího ředitele Jiřího Dvorského výzkum oživen i navenek a v roce 1987 mohly být nové poznatky prezentovány na další mezinárodní konferenci, pořádané

vat v obrazové kolekci, jež je součástí dnešních sbírek Pražského hradu. Průzkum zahájil Jaromír Neumann, který si získal podporu v nejvyšších politických kruzích a dosáhl tak v roce 1964 otevření tzv. Obrazárny Pražského hradu, kde byly znovuobjeveny a restaurované obrazy a sochy vystaveny. U příležitosti otevření galerie v nově upravených prostorách Rudolfovy koníren uspořádal Ústav teorie a dějin umění mezinárodní konferenci, která měla odezvu i u odborné veřejnosti na Západě. Na samotném výzkumu, především při zpracování archivního materiálu, k dějinám obrazárny a době Rudolfa II., se od počátku zcela zásadně podílela Eliška Fučíková, která mimo jiné zpracovala konkordanci nejdůležitějších inventářů pražské obrazové sbírky a v mnoha směrech vytvořila pevný základ pro další studium rudolfinského umění. Badatelské výsledky následujících let byly v roce 1969 prezentovány na druhé mezinárodní konferenci, kterou uspořádal opět Ústav teorie a dějin umění ČSAV. Příspěvky byly publikovány v časopise Umění a Praha začala být vnímána jako kontaktní místo stále rostoucího zájmu o umění a kulturu doby Rudolfa II. Přes nepříznivé podmínky v sedmdesátých letech

tradičně stejným pracovištěm v Praze. Sborník příspěvků vyšel jako součást publikací, vydaných při příležitosti výstavy „Prag um 1600“. Tuto první velkou výstavu věnovanou rudolfínské době od dob Chytilových, uspořádala nadace Porůří (Kulturstiftung Ruhr) následujícího roku v Essenu ve vile Hügel v rámci cyklu výstav o významných evropských městech. Expozice byla vybavena obsáhlým katalogem, na jehož přípravě se výrazně podíleli i specialisté z české strany, převážně pracovníci ÚTDU. Výstava byla přenesena do Vídně, kde byla podstatně rozšířena a opatřena druhým dílem katalogu. Nezájem politiků znemožnil převzít ji následně i do Prahy, a proto zůstalo dlouhodobé úsilí ukázat umění doby Rudolfa II. v Praze bezvýsledné. Změnou politické situace se otevřely nové možnosti a pracovníci ústavu obnovili svou snahu o prosazení výstavního projektu věnovaného jednomu z nejvýznamnějších úseků našich kulturních dějin. V roce 1991 obdržela E. Fučíková společně s dalšími pracovníky ÚDU tříletý grant GA AVČR na přípravu výstavy a vědeckého katalogu. V rámci tohoto grantu a za pomoci projektu podporovaného rakouskou Akademií věd (OWP), který poskytl ústavu počítačové vybavení, bylo v této

fázi v počítačové databázi shromážděno na 3600 exponátů se základními technickými údaji, které se staly podkladem pro připravovanou výstavu i pro vědecký katalog. Současně bylo zahájeno jednání s Pražským hradem o jejím uspořádání na Hradě v autentických prostorách ze 16. století. Po mnohých komplikacích dospěl projekt do konečné fáze a expozice byla otevřena 30. května 1997. Na výběru děl se podíleli naši i zahraniční specialisté, kteří spolupracovali i na katalogových textech (celkem 120 představitelů různých oborů).

Výstava je rozdělena na dvě základní části - císařský dvůr a rezidenční město. Část dvorská, umístěná ve výstavních prostorách Pražského hradu, je zaměřena především na dobu Rudolfa II. s malými přesahy do období předcházejícího i následujícího. Část zahrnující město je situována ve Valdštejnské jízdárně a reflektuje období mezi lety 1550-1650.

Koncepce celku výstavy se odlišuje od expozic v Esenu a Vídní především tím, že je zde kladen důraz na oblasti, které předtím nebyly zahrnuty vůbec, nebo jim nebyla nebo ani nemohla být věnována dostatečná pozornost. Zvýrazněno je samotné město a jeho souvislosti s dvorským prostředím, architektura, ale i nové aspekty v rudolfinském výtvarném umění, vyplývající z výsledků nejnovějšího výzkumu. Tematicky je dvorská expozice rozdělena do čtyř výstavních celků - rudolfinské malířství, sochařství, kresba a grafika se nachází v prostorách Obrazárny Pražského hradu (autorka Eliška Fučíková, architekt Vladimír Hora). Mimo prezentace nejvýznamnějších rudolfinských dvorských umělců sledovala autorka určité tematické a kompoziční celky a tak se zde řada děl dostává do zajímavých souvislostí. Vedle mytologických a náboženských námětů a portrétů se uplatnila krajinomalba včetně městské veduty s nově určenými pohledy na pražská zákoutí. Nepochybně velkým zážitkem pro každého diváka jsou vystavené kresby, které názorně vypovídají o mistrovství rudolfinských umělců.

Protilehlý prostor císařské konírny je vymezen uměleckému řemeslu (autorka Beket Bukovinská, architekt Martin Vopálka). V centru je shromážděn reprezentativní výběr děl dvorských zlatníků, řezáčů drahých kamenů, rytců a medailérů, zaměřený nejen na postižení jednotlivých osobností, ale i jejich vzájemných vztahů. Druhá část je pokusem o evokaci Rudolfovy uměleckomory na základě autentického inventáře z let 1607-11. Využití významného dobového pramene umožňuje nahlédnout do systému budování sbírky a naznačit šíři zájmů jejího zakladatele.

Míčovna je rozdělena na tři samostatné celky, jejichž architektonické řešení je dílem Emila Zavadila. První z nich je zaměřena na osobnost Rudolfa II. a jeho dvůr (autorka Jaroslava Hausenblasová), druhá zejména unikátnímu souboru textilií z habsburských panovníckých hrobů (autorka Milena Bravermannová). V ústředním sále je prezentována dobová architektura v širším časovém záběru a výsledky archeologického průzkumu na Pražském hradě (autoři Ivan Muchka, Petr Chotěbor, Jan Frolík). V královském letohrádku je v přízemí umístěna expozice naznačující duchovní atmosféru doby a osobnosti vědy (autor James M. Bradburne), v patře jsou exponáty dokumentující hudbu 16. století (autor Petr Daněk). Architektonické řešení je dílem Vladimíra Hory.

V průběhu přípravných prací byla z výstavního projektu vydělena část, která se zabývá rezidenčním městem. Její příprava byla podpořena samostatným garantem GA AVČR uděleným Michalu Šroňkovi a realizaci převzalo Uměleckoprůmyslové muzeum. Odlišný charakter expozice, která má především kulturněhistorické zaměření, je zdůrazněno i umístěním mimo areál Pražského hradu ve Valdštejnském paláci. Hlavní tematické okruhy vytvořené autory expozice (Olga Drahotová, Michal Šroňek) jsou akcentovány nápaditým architektonickým řešením Martina Vopálky.

Celý výstavní projekt zahrnuje přes dva tisíce exponátů zapůjčených ze 17 zemí světa. Početný kolektiv autorů připravil vědecký katalog výstavy čítající 1885 katalogových hesel (1245 dvůr, 640 město). V našem původním návrhu měl být rozdělen do dvou svazků zahrnujících část dvorskou a městskou; úvodní texty byly z různých důvodů koncipovány pro obě části odlišně. Správa Pražského hradu svěřila výrobu katalogu londýnskému nakladatelství Thames & Hudson, které se rozhodlo vydat katalog v jednom svazku tak, že textová část pro dvůr i město bude tvořit první část katalogových textů obou expozicních celků budou následovat. Katalog byl připraven ve třech jazykových mutacích - české, anglické a německé. České vydání zajišťuje Správa Pražského hradu, anglické vydání londýnské nakladatelství a německou verzi nakladatelství Skira, kde se měly všechny jazykové mutace tisknout. Komunikace se zahraničními nakladateli byla provázena velkými problémy, jejichž řešení nebylo možno z naší strany ovlivnit. Výsledkem je, že k zahájení výstavy vyšla pouze textová část katalogu a vydání samotného katalogu se protahuje. Nakonec se Správa Pražského hradu rozhodla zajistit vydání české verze katalogových textů v Praze. Návštěvníci výstavy již s největší pravděpodobností nebudou mít možnost nahlédnout do vytištěné katalogové části během konání výstavy, pevně však doufáme, že bude alespoň zčásti odpovídat našim představám, což nemůžeme zaručit u ostatních jazykových verzí, které jsme ani přes velké úsilí neměli možnost v celku korigovat.

Navzdory všem potížím, které příprava tohoto výstavního projektu přinášela jsme přesvědčeni, že konečný výsledek je především pro českou veřejnost přínosem a napomůže k lepšímu pochopení významu tohoto období i osobnosti císaře. Mnozí jistě pokládají projekt za příliš rozsáhlý, ale využili jsme vstřícnosti zapůjčitelů, kteří realizaci právě pražské výstavy s pochopením podpořili. Současně je třeba si uvědomit, že v řadě případů opustily objekty své sbírky naposled a k jejich vystavení v takovémto výběru byla poslední příležitost. Nakonec bych za svou osobu ráda poděkovala všem, kteří k uskutečnění výstavy různou měrou přispěli a za všechny především kurátorce Duně Panenkové a asistentce Veronice Hulíkové, jejichž schopnosti a obětavost ovlivnily konečný výsledek podstatnou měrou.

Celetné ulici. Tyto schůze se zabývaly zpočátku vymezením úkolů nového výboru a vedle běžné agendy také aktuálními událostmi v životě společnosti, příp. některými „causami“, které se dotýkají odborného života (např. sledování záležitosti kolem Valdštejnského paláce a jeho využití pro senát nebo novému problému, který se objevil na Karlštejně).

Po zkušenostech z dosavadní činnosti UHS, která je limitována jednak finančními možnostmi společnosti, jednak také aktivitou jejich členů, se výbor rozhodl zaměřit svou pozornost především na vydávání Bulletinu UHS jako pokud možno aktuálního informačního zdroje, a to nejen o činnosti vlastní UHS. Naši čtenáři se postihnou alespoň hlavními aktivitami oboru, upozornovat na problémy, ale také na výsledky, které provázejí činnost muzeí a galerií, institucí památkové péče, vysokých škol; informovat o závažných expozicích, výstavách, vědeckých setkáních, konferencích a symposiích, o možnostech stipendií, o vypsaných výběrových řízeních a jejich výsledcích, a pod. Rádi bychom ve větší míře než tomu bylo zvykem dosud informovali i o osobních záležitostech. Tyto „personálie“ by zdaleka neměly být omezeny jen na významná životní výročí, či na poslední věci člověka, ale také (i když to pořad není v našich krajích zvykem), by měla informovat o dosažených úspěších českých historiků umění (jako je udělování vědeckých hodností, jmenování do funkcí, pedagogické působení, zahraniční přednášky etc.). Je pochopitelné, že aby se tento náš záměr měl šanci na úspěšnou realizaci, je nutné aby členové výboru a redakční rady nemuseli konkurovat detektivním kancelářím, ale získávali tyto informace od členů UHS. Prvním předznamenáním je skutečnost, že zejména některé muzejní a galerijní instituce (nutno konstatovat, že většinou mimopražské) si uvědomily tuto možnost pravidelného informování a zasílají podklady a materiály o svých aktivitách (tisková zpravodajství, tištěné programy, pozvánky apod.). Jeden z našich zájmů pro letošní ročník je referovat o profilu našich vysokých škol, které se zabývají výchovou historiků umění (zejména filozofické fakulty Praha, Olomouc, Brno), a rádi bychom pravidelně zveřejňovali (podobně jako zahraniční časopisy analogických profesních organizací historiků umění) i zadaná témata diplomových prací, příp. disertací v postgraduálním doktorandském studiu, a následně pochopitelně také práce podané a obhájené.

Samozřejmě, že rozsah a možnosti Bulletinu neumožňují informovat zdaleka o všem, zde nechceme a nemůžeme konkurovat specializovaným časopisům jako je např. Umění. Proto příspěvky v Bulletinu mají převážně charakter anotace a základní informace než skutečné recenze a zevrubného hodnocení. Výbor i redakční rada Bulletinu se snažily některé z představ o budoucí podobě Bulletinu realizovat již v jednotlivých číslech loňského ročníku, který - na rozdíl o předchozích let - vycházel bez finanční podpory MK ČR. Zásluha na tom, že i po počátečním termínovém skluzu se podařilo obnovit obvyklou periodicitu, má nesporně spiritus agens vydávání Bulletinu I. Muchka. Není však nutno příliš zdůrazňovat, že pro naplnění výtěžného profilu našeho periodika je nezbytná spolupráce všech členů UHS (vedle vlastních příspěvků jsou vítány i podklady a informace z dění v oboru).

Na počátku svého funkčního období se výbor UHS ob-

rátel také na státní galerie a muzea výtvarného umění, dále na vybraná muzea a na Správu Pražského hradu s žádostí o obnovení volného vstupu pro platící členy UHS. Odpověď jsme obdrželi od 21 institucí, jejichž seznam byl otištěn v 1. dvojčísle Bulletinu 1996 (do- datečně byl zaslán souhlas ještě Alšovy jihočeské ga- lerie na Hluboké). Protože v několika případech upo- zornili členové UHS na určité problémy při uplatňování tohoto volného vstupu (GhMP a České muzeum vý- tvárných umění v Praze) prosí výbor o případná upo- zornění na takové případy, aby je mohl projednat s pří- slušnými institucemi.

Problém, otevřený na poslední valné hromadě, který zaměstnával výbor na několika jeho schůzích, byl osud národního komitétu CIHA. Výbor v této záležitosti dospěl ke stanovisku, že je nutné obnovit činnost národního komitétu jako určitého symbolu oboru pře- devším ve vztahu k zahraničí a k mezinárodnímu ko- mitétu CIHA; a tuto činnost koordinovat - v souladu se statutem UHS s činností tohoto profesního sdružení českého dějepisu umění. V této záležitosti došlo již k jednání s českými zástupci v mezinárodním komitétu a některý členy stávajícího národního komitétu.

V souvislosti s některými konkrétními případy se výbor UHS dále zabýval naplněním jednoho z úkolů, které UHS ukládá statut společnosti. Tím je sledování jak jsou obsazována umělecko-historická místa všech stupňů a zda je důsledně uplatňován a dodržován po- žadavek odbornosti. Proto bylo vedení ministerstva kultury (náměstek ministra ing. Novák) požádáno, aby na příště byla UHS v předstihu informována o vypisování výběrových řízení na vedoucí místa v muzejních a galerijních institucích, které jsou v kompetenci minist- terstva. Současně jsme požádali o účast námi delego- vaného zástupce; tento požadavek byl již uplatněn v prvním konkrétním případě - při výběrovém řízení na místo ředitele MG v Brně. Výbor se hodlá obrátit na MK ještě s dalšími podobnými požadavky, především s žádostí, aby s UHS byly konzultovány zásadní legis- lativní změny dotýkající se odborných pracovišť oboru (např. novely zákona o vývozu uměleckých památek, zákona o sbírkách a památkového zákona). Jak uká- zala diskuse na půdě NG, uspořádaná při příležitosti výstavy Osudová zalíbení (věnované problematice soukromého sběratelství), měla by UHS iniciovat rovněž diskusi o kvalitě a odpovědnosti soudních znalců, situaci kolem obchodu s uměním.

Podobně jako to činili mí předchůdci ve funkci předsedy musím konstatovat, že jedním z problémů UHS, který se nepodařilo prozatím zlepšit, je vztah výboru a členů UHS. Výbor není zcela přesvědčen o tom, zda zavedený způsob komunikace prostřednictvím 4 čísel Bulletinu a pravidelným svoláním valné hromady je dostatečný; proto by uvítal diskusi na toto téma a sa- mozřejmě podněty k jeho případnému zintenzivnění a zkvalitnění. (V této souvislosti bych rád upozornil na možnost osobního styku členů s výborem UHS na jeho pravidelných schůzích, které se v letošním roce budou konat vždy 1x za dva měsíce v 10 hod. v Ústa- vu dějin umění v Celetné ulici).

Výbor UHS se zabýval udělením ceny Josefa Krásky, která je určena českému historikovi umění mladšímu 40 let za závažný badatelský výsledek v oboru. Člen- ství v UHS není podmínkou. I když tato cena není anketou, přivítali bychom případné návrhy a doporučení.

Jiří Kropáček: Před 100 lety zemřel

Jacob Burckhardt

Jac. Burckhardt

Švýcarský proslulý historik, kulturní historik a historik umění Jacob Burckhardt (Basilej 25.5.1818- tamtéž 8.8.1897) studoval převážně na universitě v Berlíně, kam dospěl v září 1839 oklikou přes Bavorsko, Prahu a Drážďany. Ne zvolil špatně, protože Berlín se stal důležitým centrem jak dějepisců (poslouchal Rankeho a Droysena), tak dějepisu umění (byl žákem a posléze spolupracovníkem Kuglerovým) a sběratel- ství. K filosofii autor „Úvah o světových dějinách“ (Weltgeschichtliche Betrachtungen, posmrtná edice starších staří z r. 1905) netíhl, nicméně docházel na přednášky Schellingovy a obeznámil se s Hegelovými názory. Při krátké mezihře na universitě v Bonnu (1841), kde přišel do styku s mladými demokraty, podnikl cestu do Belgie; zaujala ho gotika a už tehdy mu učaroval P.P. Rubens. Vysokoškolská studia ukončil v Basileji disertací z dějin raného středověku (1843). Tam se také v následujícím roce habilitoval. Rok 1846 znamenal v Burckhardtově badatelském ži- votě zřetelný obrát k umění a k dějinám kultury. Po své první cestě do Itálie se opět odebral do Berlína - samo město nesnášel - aby spolupracoval s Kug- lerem a koncepčně inovoval příručky dějin umění. Není bez zajímavosti, že Kuglerova volba padla na Burckhardta a nikoli na pražského rodáka Antona Springera, o němž se také uvažovalo. Od roku 1848 Burckhardt učil převážně v Basileji a vedle nadměrné- ho úvazku se věnoval akademickým přednáškám pro veřejnost a studiu.

Náměty Burckhardtových staří, přednášek a knih se pohybují od řecké antiky po 19. století, „století revoluce“, k nimž se stavěl skepticky. Jak známo, těžiště spočívá v italské renesanci. Tvoří je příslušné části vylepšované knihy Der Cicerone, Eine Anleitung zum Genuss der Kunstwerke Italiens (1. vyd. 1855), Die Kultur der Renaissance in Italien, Ein Versuch (1. vyd. 1860) a Geschichte der Renaissance in Italien (název od 2. vyd. 1887, původně Geschichte der

Neueren Baukunst, Die Renaissance in Italien, 1867). Změna názvu napovídá, že se autor rozhodl k archi- tektuře a dekoraci připojit i ostatní umění, s nimiž měl zkušenost nejen ze spolupráce s Kuglerem, ale i z vlastních badatelských výprav do Itálie, Francie a mu- zeí v Londýně. Preliminárně se k nim obrátil v drob- ných skicách a zejména v obsáhlých studiích Das Alt- bild, Das Portret in der Malerei, Die Sammler (po- smrtně s titulem Beiträge zur Kunstgeschichte von Ita- lien, 1. vyd. 1898), jež jsou dodnes vysoce oceňované a vydávané v překladech.

V připomínce Burckhardtových prací o italské renesan- ci pomineme dávné i nové negativní kritiky a soustředí- me pozornost k dvěma bodům. Treba si především uvědomit, že spojoval studium trmenů a staré litera- tury se stálým bezprostředním pozorováním umělec- kých děl na původních místech i v muzeích, kde citlivě reagoval na způsoby instalace, osvětlení a případné restaurace. Z jeho textů i z korespondence vyplývá, že měl dobrou, procvičovanou paměť. Za vhodnou studij- ní i pedagogickou pomůckou považoval fotografie, které od šedesátých let nakupoval ve velkém množství a z Itálie si je navíc nechával zasílat. Umělecká díla bedli- vě srovnával a díky své paměti dovedl rozpoznat mno- hé vývojové souvislosti. K jeho libůstkám patřil realis- mus v literatuře i v umění (někdy: naturalismus). Na poli architektury se jako jeden z prvních historiků umění soustřeďoval na tvorbu prostoru (Raumstil). Zařazení J. Burckhardta do kulturně historické linie dějin umění je sice oprávněné, vyžaduje však doplněk: umělecká díla chápal individualizačním způsobem a zároveň je vykládal v dobových souvislostech s ohledem na funk- ce i na záliby stavebníků, donátorů a sběratelů. Po této stránce rozšířil hlediska kulturních dějin a zároveň sta- nul mezi zakladateli sociálních dějin umění (jeho pro- tějškem byl A. Springer a zanedlouho E. Müntz, u ně- hož nalezneme mnoho citací Burckhardta). Nikterak mu neunikla ani forma, ani typologie a ikonografie. Lze říci, že se do umění dokázal vžít (vorzustellen), což snad bylo dědictvím romantismu.

K tomuto prvnímu bodu můžeme dodat, že Burckhardt nebyl stoupencem filosofie umění, od šedesátých let však usiloval o teoretické zdůvodnění svých postupů a usiloval o určitý systém poznání a hodnocení umění. Projevilo se to v přednáškách se zavádějícím titulem Estetika, jež nedávno překvapily svou strukturou (Ja- cob Burckhardt, Aesthetik der bildenden Kunst, Der Text der Vorlesung, „Zur Einleitung in die Aesthetik der bildenden Kunst“, aufgrund der Handschriften heraus- gegeben von Irmgard Siebert, Darmstadt 1992). Jako druhý bod uvádíme Burckhardtovu zásluhu o komplexní výklad italské renesance v její náplni i chro- nologii. Dospěl totiž k prvnímu skutečně syntetickému pohledu na renesanci jakožto epochu dějin i slohové období. Jeho závažnou chybou v Kultuře doby rene- sanční v Itálii (1860) je to, že mezi aktivity nezařadil v samostatné části umění, které v této knize nahlížel v první řadě jako doklad nebo kulturní medium. Tím spíše pak vynikne, že umění vyhradil další knihu, o níž byla řeč výše. Burckhardtova priorita vystupuje zřetelně ze

srovnání se staršími interpretacemi italských dějin 15. a 16. století nebo jednotlivých umělců či škol. V 18. století a v první polovině 19. století bylo bádání o renesančním umění značně atomizované, vedené topograficky nebo biograficky, vždycky však s přihlédnutím k pramenům historické povahy.

Velice potřebné edice pramenů v Itálii se vyznačovaly osvíceneckou učeností, na niž začasť působil místní patriotismus, a doplňovaly Vasariho Životy a tuto tradici. Idea „znovuzrození“ dobré architektury, literatury a vůbec vzdělanosti se rozvíjela u francouzských racionalistů, klasicistů i preromantiků; sílila ve snaze odlišit středověk a novou dobu. ve Francii se toto ideologizující, periodizační úsilí promítalo i do dějin výtvarného umění (Seroux d'Agincourt, 1811-23). Avšak jejich závěry bývaly velice obecné.

Obor dějin umění neustále narážel na malé množství poznatků o konkrétních památkách, o stavebnicích a

objednavatelích. Příznačný byl nedostatek kritických monografií. Jisté změny k větší konkrétnosti nastaly až během třicátých let a kolem roku 1840. Zásluha tu náleží Luigimu Pungileonimu a pozoruhodnému badateli Giovannimu Gayemu (tj. Johann W. Gaye, rodák šlesvický). Ve Francii došlo k posunu u A.Ch. Quatremereho de Quincy. Náběhu k syntéze jsme svědky teprve po polovině století. Na francouzské straně je to koncept renesance jako mnohostranné kulturní epochy „objevení světa a člověka“ ve slavné práci J. Micheleta (Histoire de France, VII. La Renaissance, 1855), zatímco na straně německé jsou to první ucelené dějiny humanismu od G. Voigta (Die Wiederbelebung des classischen Altertums, 1859). Třetí stranu tohoto výrazného trojúhelníku historické práce tvoří Burckhardtův Der Cicerone (1855). Na rostoucím zájmu o Itálii a její staré i nové dějiny mají ovšem zvláštní podíl také básníci, romanopisci a umělci, což je už jiná kapitola.

Pavel Štěpánek: Španělské umělecké řemeslo

Výstavu Španělské umělecké řemeslo 16. a 17. století pořádá Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze v letním období (od druhé poloviny června) 1997 v návaznosti na výstavní akce projektu „Rudolf II. a Praha“. Je na ní shromážděno zhruba 250 exponátů, především nábytek, majolika, sklo a textilie z majetku UPM, některých dalších českých a moravských muzeí a zápůjčky z hradů a zámků. Připravil ji Pavel Štěpánek (Univerzita Palackého v Olomouci). Španělskému umění nebylo u nás věnována taková pozornost, jakou by si bezesporu zasloužilo vzhledem k významnému postavení v evropském kontextu právě v době vlády Rudolfa II. Jestliže někdejší Středočeská galerie uspořádala dvě větší výstavy španělské malby a plastiky, španělské umělecké řemeslo nebylo, až na drobné ukázky v tematických výstavách, české veřejnosti doposud vůbec představeno. Španělské umělecké řemeslo má v Evropě výsadní postavení svým kontaktem s Orientem prostřednictvím muslimského obyvatelstva (Maurů), jehož vliv přetrvává v některých oblastech, např. v kovotepectví, dodnes. Výstava využívá především sbírkové fondy UPM, s přihlédnutím k poměrně dobrému zastoupení španělského uměleckého řemesla v českých sbírkách muzejních i zámeckých. Kromě UPM má nejlepší sbírky španělského užitého umění Severočeské

muzeum v Liberci, zvláště v oblasti textilií, a Slezské muzeum v Opavě, kde je pozoruhodný zejména soubor keramiky. Nábytek je nejlépe zastoupen na některých zámcích, např. na Velkých Losinách, kde tvoří podstatnou součást instalace. Na výstavě se objevuje i soubor soch a drobných sošek, které ukazují uměleckořemeslný přístup k detailům v míře daleko větší, než je tomu v sochařství jiných zemí (zvláště v polychromii a ve využití rozmanitých materiálů, např. skla, látek, slonoviny a pod.), a tím tvoří spojnicí mezi volným a užitým uměním. Rozsahem i významem, osobitostí koncepce i zpracováním představuje významnou složku španělského uměleckého řemesla nábytek, zvláště typ sekretáře zvaný vargueño. Třetím souborem je keramika (majolika) v poměrně kompletních ukázkách jednotlivých škol, především majolika se „zlatým“ listrem z valencijské oblasti (Manises), zatímco porcelán je zastoupen jen jedinou ukázkou. Poměrně v úplnosti představuje španělskou sklářskou tvorbu také soubor skla z UPM. Pátým, posledním poměrně sourodým souborem jsou textilie, především brokáty a krajky. V daleko menší míře jsou zastoupeny práce z drahých i obecných kovů, vybrány byly i ukázky zbraní. K výstavě je vydán vědecký katalog se studii o španělském uměleckém řemesle s přihlédnutím k zastoupení v českých a moravských sbírkách.

Dokončení výroční zprávy za r. 1996

Několik statistických údajů z činnosti UHS

stav členské základny (k 1. 1. 1997)

	podle přihlášek	podle placení člen.příspěvků
- řádných členů	211	151
- studentů	122	86
- seniorů	45	36
- Celkem	378	273

Pro srovnání v roce 1993 jsme vykazovali celkem 251 členů, 1994 pak 294 a v roce 1995 již 364 členů.

(Důležité upozornění: Podle statutu UHS členství zaniká mj. tehdy neplatí-li člen bez udání závažných důvodů po 2 roky členské příspěvky. Tj. členy UHS nejsou ti, kteří naposledy své příspěvky vyrovnali v roce 1994; všichni ovšem mají možnost doplatit příspěvky zpětně, nebo se znovu přihlásit za člena.

hospodaření UHS v roce 1996

počáteční stav konta v KB: 33. 313, 63 Kč

stav konta k 31. 12. 1996: 35. 840, 59 Kč

členské příspěvky: přímo vybráno	17. 700 Kč
příspěvky složené na účet	2. 848 Kč
úroky	1. 514, 46 Kč
poplatky za vedení účtu	2. 780 Kč

výdaje UHS:

vydávání (tisk, xerox) Bulletinu	10. 680 Kč
poštovné	2. 342 Kč
drobná vydání	1. 969 Kč

Termíny pravidelných schůzek výboru UHS ve 2. pololetí 1997 - 26. září a 28. listopadu, vždy v 10. 00 hod. v Ústavu dějin umění FF Univerzity Karlovy v Celetné ul. v č. 20, čtvrté patro.

Nová místa v oboru

Národní muzeum přijme pro oddělení starších českých dějin dva historiky umění:

- 1) kurátora sbírky kamenné skulptury lapidária NM
- 2) kurátora sbírek uměleckého řemesla (drahé kovy, šperky, odznaky, medaile, vyznamenání, porcelán, kamenina, slonovina, vosk, atd.

Informace zájemcům poskytnete dr. Lubomír Sršeň, vedoucí oddělení starších českých dějin, Národní muzeum, Václavské nám. 68, 115 79 Praha 1, tel.: 244 97 364.

Cena Josefa Krásy za rok 1996

byla udělena Karlu Srpovi především za vynikající odbornou přípravu publikace a retrospektivní výstavy Český surrealismus 1929-1953, v níž přesvědčivě zhodnotil své dlouhodobé badatelské úsilí, zaměřené na českou avantgardu. Karel Srp se soustavně zabývá zejména osobností Jindřicha Štyrského, o němž pravidelně zveřejňuje studie na stránkách časopisu Umění. Bylo tomu tak i v loňském roce, kdy rovněž připravil knižní vydání souboru Štyrského textů. Z loňských aktivit Karla Srpa lze dále připomenout účast na přípravě výstavy Umělecké sdružení Sursus, do jejíhož katalogu přispěl obsáhlými statěmi. Jako kurátor Galerie hl. města Prahy se zabývá jak dějinami českého moderního umění, tak neaktuálnější uměleckou tvorbou. Je iniciátorem Bienále mladého umění a na samostatných výstavách představuje výrazné autory (v roce 1966 Stanislava Zippeho, Markétu Othovou a skupinu Silver). Často také spolupracuje na důležitých projektech v zahraničí: byl členem přípravného týmu frankfurtské výstavy Okultismus und Avantgarde a podílel se na loňské retrospektivě Karla Teigehe v Itálii.

Rudolf Chadraba pěťasedmdesátiletý

Prof. PhDr. Rudolf Chadraba, CSc., se dožil 22. května 1997 v plné svěžesti, významného životního jubilea. Tato obligátní věta, obzvláště důraz na „plnou svěžest“, má v případě jubilanta plně opodstatnění. Stále živý zájem o dění v oboru, sympatická roztržitost a hluboké zaujetí problematikou osobního badatelského výzkumu, to jsou zřejmě neměnné rysy Chadrabovy osobnosti, které jemu ani okolí nedovolují uvažovat o postupujících létech.

Z mimořádně širě Chadrabova badatelského zájmu třeba zdůraznit především dvě oblasti, v nichž dosáhl výrazných vědeckých úspěchů a které v řadě případů posunuly český dějepis nejméně do evropského kontextu. První oblast je determinována problematikou metodologie dějin umění, druhá důslednou analýzou uměleckého díla. Oba tyto okruhy se ovšem u Chadrabovy neustále vzájemně prolínají a doplňují. Intenzivní zájem věnovaný metodologickému výzkumu vyústil k soustavnému zhodnocení a interpretaci odkazu Maxe Dvořáka a vídeňské školy dějin umění. Právě zde Chadraba zaujal vlastní stanovisko, které nejenom přehodnocuje podněty vídeňské školy, ale upozorňuje i na meze Dvořákovy metody. Vědomě navazuje na poslední práci Maxe Dvořáka věnované Dürerově Apokalypse (1921), aby pomocí ikonologické metody podstatně rozšířil možnosti interpretace středověkého díla ve své knize Dürers Apokalypse. Eine ikonologische Deutung. 1964. Rozsáhlá a úspěšná práce, jejíž počátky sahají ještě do doby studia u prof. L. Cejpa na olomoucké univerzitě, přináší do českého dějepisného umění dalekosáhlé metodologické důsledky. Chadraba se nejen jednoznačně přihlašuje k ikonologické metodě, to již ostatně udělal v několika předcházejících studiích, ale pře-

Jiří Roháček: Nejstarší bibliografie středověké a raně novověké epigrafiky

Středověká a novověká epigrafika je disciplínou, která si stále více získává uznání nejen jako tzv. pomocná věda historická, ale i jako věda přínosně spolupracující s dějinami umění. Blízkost obou disciplín je zcela přirozeně dána úzkým vztahem nápisu a jeho nositele, který je vesměs potencialem objektem zájmu historika – ať již se jedná o památku architektonickou, malířskou, sochařskou, kampanologickou či o artefakt drobného uměleckého řemesla apod. Zájem o středověké a novověké, resp. pro tehdejší autory mnohdy soudobé nápisy lze sledovat hluboko do minulosti, i když byl nesrovnatelně menší než v případě epigrafických památek antických.¹ S rostoucím množstvím prací, které se alespoň částečně zabývaly touto problematikou, vyvstala potřeba vytváření pomůcek pro jejich zpřístupnění – v první řadě bibliografických. Bibliografické údaje nacházíme celkem běžně v tištěných nápisových sbírkách prakticky od počátku tohoto žánru. Jedná se většinou o odkazy na prameny pro sestavování zmíněných sbírek – ve většině případů se u nich totiž, zvláště pak u sbírek se širším či „univerzálním“ teritoriálním záběrem, jedná zčásti či zcela o sekundární či terciální kompilace. Rozsáhlejší bibliografie k disciplíně jako celku nebo lépe řečeno k fenoménu nápisu a jeho literární recepce se však objevuje až roku 1736.

Jedná se o rozsáhlý úvod k soupisu sepulkrálních památek norimberského hřbitova u sv. Jana.² Autorem vlastního soupisu byl Jan Martin Trechsel, řečený Croßkopff. Po jeho smrti vydal soupis Georg Jacob Schwindel a opatřil jej zmíněným úvodem.³ Pro badatele, který se zabývá dějinami středověké a novověké epigrafiky, se v případě tohoto úvodu jedná o práci zásadního významu, přičemž obecné povědomí o jejím obsahu, ale i prosté existenci je velice malé.⁴ I samotný Trechselův soupis, i když se typologicky nejedná o žádnou zvláštnost, se metodikou a exaktností svého zpracování řadí na špičku žánru - tj. soupisů reálně existujících nápisových památek. Je to již druhá tištěná práce svého druhu o norimberských hřbitovech, když první byl soupis Christopha Friedricha Gugela (1648–1706),⁵ zabývající se dále i materiálem hřbitovů sv. Rocha a předměstí Wöhrd. Ještě starší jsou na svou dobu špičkové soupisy norimberského lékaře Michaela Röttenbecka (1568–1623), které se ovšem svého vydání bohužel nedočkaly.⁶

Soustředíme se nyní na úvodní stať Schwindelovu.⁷ V úvodním slovu *An den geneigten Leser* (s. [35] – [46]), datovaném v Norimberku 6. září 1735, osvětluje pohutky vzniku práce, její tematický záběr a strukturu. Uvádí, že „bibliografie“ vznikla na podnět a žádost J. M. Trechsele. Pojmy nápisu *epitaphium* a jeho tvůrce a sběratele *epitaphographus* jsou zde vědomě užity v širším pojetí *epitaphium pro sepulcro – epitaphium, quaevis inscriptio – epitaphium, sermo funebris*. Celý *Vorbericht* je rozdělen do čtyř hlavních částí. V první *Sectio I. Eaque generalis de re funerea ac sepulchrali* (s. [47] – 92) přicházejí práce obecněji zaměřené na pohřební zvyky. Dva exkursy – *Visum et reportum Uber die so genannte Vampyrus oder*

Blut=Auffangere so zu Meduegya in Servien an der Turckischen Grantze, den 7. Jan. 1732 geschehen a Ein kleiner Anhang von Adams Christi und Mohhammaeds Grab s citacemi několika samozřejmě fiktivních epitafrních nápisů na nás, zejména v druhém případě, působí jako poněkud cizorodý prvek. V dobových pracích tohoto typu se však jedná o běžný jev. Druhá část *Sectio II. Generalis de inscriptionibus* (s. 93–136) se skládá ze tří oddílů. První obsahuje obecnější práce o nápisech a jejich autorech, druhý pojednává o *Corporibus* und *Compendis Inscriptionum*, třetí o různých nápisových jednotlivinách. Obsahem třetí části *Sectio III. Specialis de scriptoribus epitaphiorum in genere* (s. 137–159) jsou *autores de epitaphiis generale*. Literatura je v prvních třech částech řazena abecedně podle autorů. Poslední čtvrtá část *Sectio IV. Singularis de epitaphiis topographicis* (s. 161–246) obsahuje práce autorů, kteří psali *de epitaphiis ratione locorum, in specie* a je řazena abecedně podle lokalit. Schwindelova stať eviduje několik set „epigrafických“ a příbuzných prací. Úroveň výběru kolísá, nelze mu ale v žádném případě upřít alespoň podmíněnou reprezentativnost. Bibliografické záznamy neodpovídají pochopitelně dnešním požadavkům, jednotlivé práce jsou však téměř bez výjimky bezproblémově identifikovatelné. Často je připojen stručný komentář a někdy dokonce i odkaz na příslušnou kapitolu či stránku díla, které se k danému tématu vztahují. V souvislosti s výběrem zachycených prací je pro nás samozřejmě nejzajímavější recepce prací bohemikálních. Ve čtvrté části jsou na s. 173 pod heslem *Bohemica* citována Balbinova *Miscelanea*.⁸ V téže části přichází na s. 225 pod heslem *Pragensia* dodnes standardní práce Jana Floriany Hammerschmidta⁹ a popis pražských pamětíhodností a dalších zajímavostí od Karla Adolfa Redela.¹⁰ Redelova práce ovšem samotné nápisové texty ani v jednom případě nepřináší. Na její příslušné pasáže je odkazováno v souvislosti s údaji o panovníckých pohřbech v katedrále sv. Víta a s popisem českých pohřebních zvyků. Závěrem je třeba ještě jednou konstatovat závažnost a dobovou ojedinělost pojednávané práce. Její relativně sporá dobová i pozdější recepce nám však bohužel nedovoluje mluvit o milníku, který by podstatně ovlivnil další vývoj disciplíny.

Poznámky:

¹ Srov. např. H. Leclercq, *Inscriptions, histoire des recueils, in Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie* 7/1, Paris 1926, sl. 850–1089

² D. Joh. Martin Trechsels / Großkopff gennant // weiland ältesten Adv. Ordin. zu Nürnberg, // Erneuter Gedächtnis // des // Nürnbergischen Johannis= // Kirch - Hof; // Samt einer Beschreibung // der Kirche und Capelle // daselbst. // Auch mit einem accuratem Register, und schönen Kupfern geziert. // Ingleichen mit // M. Georg Jacob Schwindels / ad Spir. S. D. S. // Vorbericht // von denen // SCRIPTORIBUS EPITAPHIORUM // vermehrt. // Franckfurt und Leipzig. // zu finden bey Adam Jonath. Felbeckers seel Erben,

1736. [48], 246, 955, [47] s., mědirytiny v textu

³ M. Georg. Jac. Schwindelii, // V. D. Min. // Vorbericht // Oder // Antwort // auf die Frage: // Wer // DE EPITAPHIIS // geschrieben ?

⁴ Srov. např. Peter Zahn, Beiträge zur Epigraphik des 16. Jahrhunderts. Kallmünz Opf. 1966 (= Münchener historische Studien, Abt. Geschichtl. Hilfswissenschaften, Bd. II.), s. 27–28.

⁵ ... Norischer Christen Freydhöfe Gedächtnis, ... Verzeichnis aller ... Epitaphien und Grabschriften ... auff und in denen ... kirchhofen S. Johannis, Rochi und der Vorstadt Wehrd...befindlich, Nürnberg 1682.

⁶ Rukopisy vlastní Germanisches Nationalmuseum a Staatsarchiv Nürnberg.

⁷ K jeho osobě Matthias Simon, Die Tragödie eines pietistenfreundlichen Pfarrers in Nürnberg. Zeitschrift für bayerische Kirchengeschichte 23, 1954, s. 17–94. Bez zvláštního zřetele k pojednávání práci

⁸ Bohuslav Balbín, Miscellanea historica regni Bohemiae. Praha 1679–1793.

⁹ Jan Florian Hammerschmied, Prodromus gloriae Pragenae. Praha 1723.

¹⁰ Carl Adolph Redel, Das sehenswürdige Prag ... Frankfurt und Leipzig [1710] a další vyd.

Institut pro výzkum raného novověku

Institut für die Erforschung der frühen Neuzeit byl založen ve Vídni v roce 1989 jako soukromý spolek, věnující hlavní pozornost vědeckému zpracování epochy raného novověku, tj. období mezi 1500 - 1750 (renesance, manýrismus, baroko). Zaměření spolku je programově interdisciplinární; při vědeckém bádání podporuje spolupráci nejrůznějších historických disciplín a syntézu různých metodických přístupů - dějin každodennosti, historické antropologie, dějin mentalit, dějin umění, literární, hudební a divadelní vědy a pod.

Institut pro výzkum raného novověku charakterizují především následující aktivity:

~ mezinárodní symposia

1990: Tod und Begräbnis in der Frühen Neuzeit

1991: Privatisierung der Triebe; Sexualität in der Frühen Neuzeit

1992: Intersexualität in der Frühen Neuzeit

1993: Fischer von Erlach und die Wiener Barocktradition

1994: Guttenberggalaxis und ihre Grenzen

1995: Ars memorativa 2. Gattungstraditionen, Funktionen und Leistungsgrenzen der Mnemotechniken des 14. bis 17. Jahrhunderts

~ společné návštěvy výstav a muzejních expozic

s odborným výkladem

~ přednášky domácích i zahraničních badatelů a badatelék

~ vydávání vlastního časopisu Frühneuzeit-Info, který vychází dvakrát ročně v nakladatelství Böhlau a obsahuje vědecké příspěvky (studie, referáty, recenze), zprávy z výzkumu, informace o připravovaných a pořádaných kongresech, výstavách a přednáškách, týkajících se epochy renesance, manýrismu a baroka, bohatou interdisciplinární bibliografií, a pod.

~ vydávání řady publikací Frühneuzeit-Studien, kde např. jako 4. svazek vyšly příspěvky z mezinárodní konference věnované Johannu Bernardovi Fischeru von Erlach (1656-1723) a jeho synu Josephu Emanuelovi (1693-1742) a jejich postavení v rakouské barokní kultuře. (Friedrich Polleroß (ed.), Fischer von Erlach und die Wiener Barocktradition. (Frühneuzeit-Studien, Bd. 4). Wien-Köln-Weimar (Böhlau-Verlag) 1995, 416 s., 130 čb. fotografií. ISBN 3-205-98400-5, cena 6S 686,- / DM 98,-

Adresa: Institut für die Erforschung der Frühen Neuzeit, Postfach 3, A-1096 Wien, Österreich; aktuální informace lze získat na Internetu: <http://www.univie.ac.at/Neuzeit>

Prof. Chadraba při přednášce na sympoziu Historická Olomouc X.-1994. Foto: A. Jankovský.

vším vytváří vlastní variantu této metody, v níž namísto tradičního pojetí uměleckého vývoje jako přejímání výtvarných forem, předkládá koncepci „typologického“ vývoje a vytváří teorii napodobivé antitezé. Naznačený směr bádání vyvrcholil v další práci - Staroměstská mostecká věž a triumfální symbolika v umění Karla IV.-1971. Ohlas této práce, jak v domácím dějepisu umění, tak zvláště u německých badatelů, zdůrazňuje i její přínos v oblasti mezioborové spolupráce z hlediska akceptování badatelských výsledků v řadě jiných odvětví jako je obecná historie, archeologie apod. Spolu se značně rozsáhlou řadou dalších článků a studií mají dvě jmenované knižní publikace povahu skutečně průkopnických prací, otevírajících nové možnosti v dějinách umění, především v oblasti ikonologie. Ikonologická metoda v Chadrabově pojetí není pouhou teorií, ale stává se pomocnou umělecko-historickou metodou a zřejmě navíc „ma všechny předpoklady stát se i pomocnou vědou obecně historickou“ (J. Krása).

Zmíněné dva základní okruhy badatelské aktivity prof. Chadraby jsou patrně prioritní a pro jeho práci nosné, ovšem zdaleka nevystihují celou šíři dnes již padesátiletého vědeckého úsilí. Neméně cenné jsou Chadrabovy studie věnované uměleckým památkám Olomouce, dějinám olomoucké univerzity, vzpomínkové medailony skutečných osobností dějin umění, ale i zájem věnovaný současnému umění. Podobně nedílnou součástí je dnes opět značně rozsáhlá překladatelská činnost, podmíněná nevšedními jazykovými schopnostmi. Více jak dvěstěpadesát bibliografických záznamů představuje skutečně rozsáhlé dílo reprezentované řadou odborných i populárních publikací, článků a studií, účastí na domácích a zahraničních konferencích a především prakticky celoživotním pedagogickým působením na vysokých školách opět doma i v zahraničí.

V českém dějepisu umění představuje prof. Chadraba výraznou osobnost, která svým dílem a vědeckým přínosem přesahuje domácí horizont a zvláště inspirativním charakterem svých prací nabádá řadu pracovníků v oboru k následování a rozvíjení jeho metodologických postupů. S nevšední vědeckou erudicí se u Chadraby pojí i ryze lidské kvality, vědomí zodpovědnosti v pedagogické praxi a nezištná ochota k pomoci mladším kolegům. Nezbývá než vyslovit přání aby „plná svěžest“ vydržela jubilantovi i do dalších let.

mt

Aleš Filip: Brno a grémium

„Pohár naší trpělivosti už přetekl“, pravil jeden brněnský architekt. V posledním roce padlo příliš mnoho z historického města za obětí svévole a ignorance. Tím vyvstala potřeba občanské i stavovské obrany. „Je to naše stavovská povinnost, i když nejsme profesně spjati s památkovou péčí,“ pravil jiný kolega, historik umění.

Případy, které vyvolaly pobouření, byly mediálně zpracovány; kromě rozhlasových a televizních pořadů připomeňme příspěvky Ludka Navary v jihomoravské příloze MF Dnes, stránku v Lidových novinách z 15. 5. 1997 či článek Čestmíra Klose v Týdnu č. 19. „Jobovy zvěsti“ z Brna přinesl rovněž letošní Architekt v číslech 1-2 a 10. Proto můžeme být struční. Dvě z loňských „rekonstrukcí“ vedly k zbytečné ztrátě cenných prvků architektury: na budově někdejší pojišťovny u paláce Morava byl odstraněn a nevhodně nahrazen původní kamenný obklad, dominantní součást fasády od Arnošta Wiesnera; dále bylo zničeno několik

původních kastlových oken Jarůškova domu v Brně-Králově Poli (dílo architekta Josefa Gočára) a značně neohrabaná „náhrada“ byla dokonce dotována ze státních peněz na památkovou obnovu. Největší rozruch, ba i petiční akcí, vyvolal případ tří historických měšťanských domů v tzv. Velkém Špalíčku na Starobrněnské ulici 2-4, 6 a 8. Aniž by byly vyňaty z památkové ochrany, byly tyto domy z větší části zbořeny, aby ustoupily obchodnímu domu skeletové konstrukce. Tak byly likvidovány cenné interiéry, včetně pozůstatků domu s věží (součást románského dvorce patrně ještě z předlokační fáze města). Smutnou absurditu pak dovršuje plán anastylózy nevýrazných fasád, které mají kulisovitě zakrýt zmíněný skelet.

Projekt byl sice kritizován ještě před zahájením stavby, byl však bohužel schválen příslušnými orgány památkové péče. V této situaci bylo nutno reagovat. Nadace Gloria brunensis (nadace pro záchranu a propagaci památek města Brna) a Obec architektů Brno při-

NOVÉ PUBLIKACE

Ars baculum vitae

10. 12. 1996 byl na slavnostním večeru v klášteře sv. Anežky České prof. dr. Pavlu Preissovi předán sborník studií z dějin umění a kultury *Ars baculum vitae*, který za redakce Víta Vlnase a Tomáše Sekyrky k počtému jeho 70. narozenin vydala Národní galerie v Praze (ISBN 80-7035-105-5). Po letech, kdy výročí významných představitelů oboru byla připomínána pouze samizdatovými sborníky a v lepším případě jednotlivými čísly uměleckohistorických periodik, se český dějepis umění dočkal první samostatné publikace tohoto typu. Jak uvádí editorská poznámka „latinský název knihy opakuje (až na jedno jediné písmeno) titul publikace obdobného určení, rukopisného sborníku věnovaného v roce 1986 k osmdesátému narozeninám Vladimíru Denksteinovi. V obou případech posloužila za inspiraci raná kresba Václava Hollara, na níž aforismus o umění jako berle života doprovází výjev s Merkurem, vítězně pozvedající svůj kaduceus nad troskami lodí.“ Do obsáhlé publikace (382 s., 248 barevných a čb. reprodukcí), kterou uvádí laudatio jubilatova přítele Jaromíra Homolky, přispělo 53 českých i zahraničních autorů, historiků a historiček umění, které s Pavlem Preissem pojí úzké přátelské či pracovní vztahy. Stejně široké jako okruh přispěvatelů je i námětové spektrum publikovaných příspěvků, které rozhodně není zaměřeno jen na kulturu a umění raného novověku, které tradičně stojí v centru Preissova badatelské pozornosti. Nedílnou součástí sborníku je také úplná bibliografie prací Pavla Preisse z let 1947-1996.

Nové slovníky výtvarného umění.

Dlouho, s netrpělivostí očekávaný velký slovník umění - *The Dictionary of Art* - vyšel v říjnu 1996 v londýnském nakladatelství Macmillan Publishers Ltd. (ISBN 1-88446-00-0; cena do 31. 12. 1996 4.900 GBP, pak 5.750 GBP). Již jen základní statistické údaje o tomto zásadním díle moderní slovníkové literatury, připravovaném 14 let za redakce Jane Shoaf Turnerové a Hughy Brigstocka (Consulting Editor), jsou impozantní. 34 svazků obsahuje na 30.200 stranách celkem 41.000 abecedně řazených hesel. Na odborné přípravě slovníku, který je považován za jednu největších mezinárodních spoluprací při vydání uměleckohistorické publikace, se podílelo více jak 6.700 autorů ze 120 zemí, mezi nimiž nechyběli ani čeští historikové umění. Nedílnou součástí zevrubné publikace je 15.000 kvalitních černobílých a barevných reprodukcí, které jsou důsledně propojeny s textem, dále rejstřík obsahující 553.000 položek a poskytující uživateli dokonalou orientaci, a základní bibliografie, v níž je uvedeno 300.000 citací. Macmillanův slovník umění věnuje pozornost všem odvětvím výtvarného umění - malířství, sochařství, grafice, fotografii, architektuře a užitému

pravily diskusní setkání pod názvem „Městská památková rezervace Brno - kulisy nebo skutečné památky?“ (26. 3. 1997 v Moravské galerii - Pražákově paláci). Účast architektů, historiků umění i jiných zájemců byla překvapivě vysoká, diskuse živá a zajímavá. Jak se poté prokázalo, hlas odborné veřejnosti má svou váhu a vliv, byť samozřejmě jen nepřímý. Diskusní podvečer 26. 3. byl přípravou na první shromáždění Brněnského grémia. V dubnu byl založen přípravný výbor, který patnácti institucím zaslal výzvu k jeho ustavení. Ve výkladu koncepce odkazuje na osvědčený model Pražského grémia, stejně jako na tradici tzv. Brněnských fór v l. 1988-89. Členy příprav-

ného výboru jsou historička Milena Flodrová, historikové umění prof. Zdeněk Kudělka a Aleš Filip, archeolog Rudolf Procházka, spisovatel Jan Trefulka, ředitel Centra experimentálního divadla doc. Petr Oslzlý a architekti Jan Sapák a Petr Todorov. Mezi vyzvanými institucemi jsou - podobně jako v Praze - profesní sdružení, muzea, galerie, vysoké školy, ústavy AV ČR atd. Odezva je příznivá, většina institucí již jmenovala své zástupce. UHS bude reprezentovat doc. Jiří Kroupa. První shromáždění grémia pro ochranu uměleckých a historických památek města Brna bude 25. června v Moravské galerii.

Anežka Šimková: Mezi tradicí a experimentem Práce na papíře a s papírem v českém výtvarném umění 1939 - 1989

„Mezi tradicí a experimentem“ by měla být v pořadí již třetí stálou expozicí, která bude otevřena v prostorách olomouckého Muzea umění. Bude jí vyhrazena část budovy - tzv. Trojlodní (nazývaná podle podobnosti s trojdielným chrámovým prostorem), jehož rekonstrukce byla v letošním roce úspěšně dokončena. Záměrem kolektivu autorů, kteří se dlouhodobě podílejí na přípravě a vzniku expozice „Mezi tradicí a experimentem“, je především zachytit ty polohy českého výtvarného umění, které se co nejvíce dotýkají a využívají média papíru. Ústředním mottem celého projektu je snaha vyhnout se zažitým klíšé a vymknout se tradičním pohledům na českou výtvarnou scénu, tak jak je známe z mnoha expozic našich muzeí a galerií, kde návštěvník většinou najde pouze obrazy a sochy, ale jen vzácně kresby či grafiky. Proto byla taková pozornost věnována proměnám práce na papíře a s papírem.

Celá expozice je vymezena lety 1939 - 1989. Kurátoři Muzea umění se během přípravy pohybují mezi dvěma zásadními póly - jednak shromáždit příklady tradičního užití papíru ve výtvarném umění (kresby, skici, grafiky), jemuž na straně druhé bude kontrastovat experimentální přístup k papíru a papírové hmotě (koláže, experimentální papírové plastiky autorské knihy a objekty).

Na přibližně dvoustech exponátech budou představeny jednotlivé proudy českého výtvarného umění, počínaje imaginativními a surrealistickými tendencemi (Sklenář, Hudeček, Skupina Ra a její členové atd.) civilistní tvorbou Skupiny 42, včetně připomenutí skupiny 7 v říjnu, přičemž tvorba některých autorů je představena i mimo rámec jednotlivých skupinových programů.

„The Getty Center“

Nové „The Getty Center“ - areál šesti budov, postavených podle projektu renomovaného amerického architekta Richarda Meiera na náklady The J. Paul Getty Trust, soustřeďující proslulé Gettyho muzeum, další instituce této soukromé nadace (The Getty's Conserva-

Období 50. let, kdy došlo k rozštěpu tvorby - nebo k odmítnutí se - i u řady renomovaných výtvarníků - je překlenuto ukázkami z tvorby některých soliterních osobností (Tichý, Kotík, Šerých...).

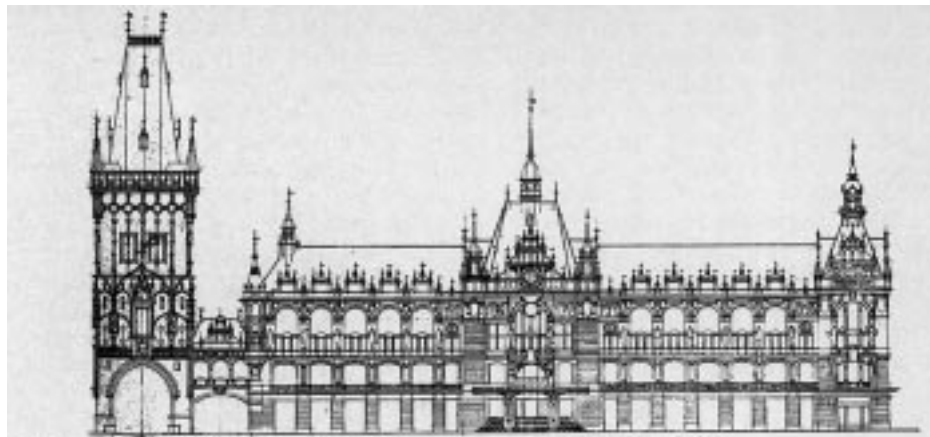
Početným souborem výtvarných děl bude zastoupeno období 60. let, kdy české umění nesmírně dynamicky začalo „srovnávat krok“ s experimentálními proudy evropského umění (osobitá redakce informální malby, lettrismu, vizuální poezie, neokonstruktivismu, nové figurace), jak to dokládá tvorba řady autorů (Boudník, Ovocák, Burda, Grögerová, Hirsál, Valoch, Nebeský, Sýkora, Mirvald, Kubiček, Chatrný, Plíšková, Nepraš ad.). 70. léta jsou představena ve znamení radikálních projevů navazujících na vlnu minimal artu, performance, land artu. Připravovaná expozice tak snad poprvé v takové šíři upozorňuje na řadu důležitých, přestože doposud nedocenených nebo opomíjených autorů střední generace (Adamus, Wojnar, Holouš, Rudolf, Šejn). Samostatný, ale výrazný podíl tvoří prezentace autorských knih (Novák, Fila, Kocman, Vokolek ad.), které patří k mimořádně osobitým kvalitám českého moderního umění, zejména uvědomíme - li si zvláštní návaznost na předválečnou knižní avantgardu na jedné straně a na samizdat na straně druhé. Nejmladší generace, spjatá hlavně s postmoderní filozofií, je zastoupena díly J. Davida, S. Diviše, J. Merty, J. Kovanidy, P. Nikla, M. Nesázala a dalších. Nevšední je také pokus začlenit i okrajové oblasti výtvarného projevu, především tvorbu mediálních umělců, která běžně nebývá představena (Marková, Zemánková, Havlíček). Opomenuti nezůstanou ani autoři tvořící v exilu (Kolář, Škoda, Cvach, Kyncl, Rajlich).

tions Institute; Research Institute for the History of Art and Humanities; Education Institute for Arts; Information Institute a The Getty Grant Program) bude v Los Angeles slavnostně otevřeno 16. prosince 1997.

Stanovisko Pražského grémia pro ochranu a rozvoj kulturního prostoru hlavního města k rekonstrukci Obecního domu

Členové Pražského grémia, kteří měli možnost navštívit prostory rekonstruovaného Obecního domu oceňují konečný výsledek tohoto mimořádně náročného a nákladného podniku. Bylo obnoveno vynikající

realizací z poslední doby, při kterých byla ve jménu velkolepého finálního vzhledu obětována řada autentických prvků na úkor novodobých kopií či historizujících novotvarů. Konečný výsledek byl pro mne příjem-

Návrh z října 1904, alternativa N, plně historizující rozvinuté hlavní průčelí

cí reprezentativní dílo české secese a uvedeno téměř do původního stavu. Je zásluhou všech, kdo se podíleli na rekonstrukci, že v častém sporu zájmů mezi soudobými architekty, kteří ji provádějí a pracovníků památkové péče, kteří sledují obnovu objektu v jeho autentičnosti a historické hodnotě, dokázali odvést dílo, jež - podle dochované dokumentace (a tam kde chyběla cestou analogií) - rehabilitovalo původní stav s velkou důsledností a citem pro stylovou jednotu celku. Nově vybudované technické zázemí, které z Obecního domu vytváří nikoliv historický památník, ale funkční celek, obohatilo stavbu o prvky moderní architektury. Mohou být určité výhrady k některým zásahům, ve svém celku je však rekonstrukce přesvědčivá. Ve srovnání s některými významnými rekonstrukcemi z nedávné doby je obnova Obecního domu důkazem, že i technicky, umělecky, finančně a časově náročná rekonstrukce je možné zvládnout ve spolupráci investorů, architektů, dodavatelů, restaurátorů a pracovníků památkové péče. Tento čin zůstane mezi viditelnými aktivy správy hlavního města, které se přihlásilo k velkorysosti radnice, jež téměř před sto lety vybudovala Obecní dům ve velkém stylu. Po dlouhé době chátrání a provizorií bude obyvatelům a návštěvníkům Prahy sloužit velkolepá a oživená architektura.

V Praze dne 21. května 1997

Poznámka k Obecnímu domu

Když se před léty zahajovala rozsáhlá rekonstrukce Obecního domu, hleděl jsem na celou akci spíše s nedůvěrou a velkými obavami o výsledek. Důvodem byla nedostatečná připravenost celého projektu, silné komerční tlaky /například na přemístění původních šaten/ a především nebláhá zkušenost z řady velkých

ným překvapením a rehabilitaci Obecního domu považují jednoznačně za úspěch zejména proto, že ctí v maximální míře původní prvky a povrchy, které byly očištěny, repasovány a podle zachované dokumentace rehabilitovány do původního stavu. Zásluhou všech je tak zpřístupněn objekt v mnohem odlišný od stavu, který máme v paměti z doby před rekonstrukcí. Postupně budeme muset přivyknout zářivým strukturám nově očištěných povrchů a textilií, obnovené barevnosti stropů a stěn a zapomenutému a znovu oživenému dekorativnímu bohatství secesního mobiliáře. Připomeňme proto po zásluze jména projektantů (architekti Martin Němec a Alexander Gjurič a jejich spolupracovníci) i jména dozorujících památkářů (Pavel Jerie za SÚPP a Věra Mulerová ze společnosti Thalia Consult za památkové oddělení Sdružení dodavatelů).

Nevyhnutelný akcent na komerční využití i nutnost být technologicky na výši doby posunul zadání investora z polohy klasické památkářské rekonstrukce do sféry soudobé architektonické tvorby. Mimořádně náročná a svým způsobem neopakovatelná rekonstrukce Obecního domu tak probíhala ve znamení permanentního a vyhrcoujícího se dialogu mezi projektanty a památkáři, který odráží obecně prohlubující se krizi vzájemného vztahu při hledání rovnovážnosti přístupů podporujících na jedné straně ochranu, ale na druhé straně i rozvoj našich historických sídel. Tento latentní spor brání mnohdy vzájemné konstruktivní komunikaci se nakonec projevil i na půdě Pražského grémia při hledání konečné formulace vyváženého stanoviska.

Je přirozené, že z různých úhlů pohledu lze mít k tomu co bylo vytvořeno různě výhrady (nově vložené moderní výtahy, informační systém, striktní oddělení provozu šaten a informačního centra, neokubistický salónek dirigenta). Ty však nemají zásadní vliv na přesvědčivé vyznění velkolepého celku, který charakterizuje pietní vztah k historickým hodnotám v jejich autentické materiálové kvalitě vyvážený snahou vytvořit funkční celek s

umění. Na rozdíl od dosud převládajícího europocentrickému pohledu se ve stejné míře obrací také k výtvarným projevům ostatních částí světa, k umění Asie, Afriky, severní a jižní Ameriky a Oceánie. Jednotlivá slovníková hesla, která sledují a interpretují výtvarné umění z různých zorných úhlů, obsahují biografie tvůrců, koncizní informace o jednotlivých kulturách a civilizacích, reference o uměleckých slozích a směrech, o budovách a archeologických sídlech, stejně jako hesla z oblasti umělecké teorie, ikonografie, technologií jednotlivých odvětví umělecké tvorby, včetně restaurování.

Standardním slovníkem umělců je naproti tomu Allgemeines Künstlerlexikon. Die bildender Künstler aller Zeiten und Völker (ISBN 3-598-22740-X; cena za 1 svazek 398,- DM), který začal v roce 1992 vydávat nakladatelský dům K. G. Sauer v Mnichově a Lipsku. Dosud vyšlo 13 svazků, z nichž poslední zatím končí heslem Buckert. Zakladatelem a hlavním editorem Sauerova slovníku umělců je Günther Meißner. Celkový rozsah slovníku, který programově navazuje na tradici proslulého Thieme-Beckerova lexikonu (37 svazků, Lipsko - nakladatelství E. A. Seemann 1907-1955; reprint vyšel v letech 1971-1985), má tvořit celkově 78 dílů, z nichž každý bude obsahovat na cca 700 stranách kolem 7.000 hesel. Po svém dokončení bude slovník podle záměrů vydavatelů zahrnovat na půl milionu biografií umělců. Také na přípravě hesel pro tento slovník se podílejí čeští historikové umění. (Vydání Macmillanova Slovníku umění a postupnému vydávání Sauerova lexikonu je věnován editoria říjnové čísla časopisu The Burlington Magazine 1996, s. 643.)

V Saurově nakladatelství vychází ve spolupráci s nakladatelským domem E. A. Seemanna v letech 1996-1997 také celkový rejstřík k oběma velkým, dosud zcela základním slovníkovým dílům, které v 1. polovině našeho století publikovalo právě zmíněné lipské nakladatelství (U. Thieme - F. Becker, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart, 1-37 a H. Vollmer, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler des XX. Jahrhunderts, 1-6), v nichž je zaregistrováno na 220.000 jmen umělců z celého světa. V letošním roce vyšla ve 3 svazcích první část tohoto indexu (ISBN 3-598-23641-7, cena 984,- DM), který na 2.411 stranách zachycuje umělce podle země jejich původu. Rejstřík tak umožňuje nalézt umělce podle místa jejich původu nebo působení (index obsahuje celkem 92 zemí). V rámci jednotlivých zemí jsou umělci seřazeni chronologicky podle svých uměleckých profesí. Ke každému jménu je připojen odkaz na název jednoho ze dvou slovníků, stejně jako na příslušný svazek a stránku.

Ve druhém, opět třisvazkovém dílu (ISBN 3-598-23642-5, cena rovněž 984,- DM), který bude publikován v roce 1997, je hlavním klíčem profesní zaměření umělců. Dalším kritériem bude jméno země jejich původu nebo působení a opět chronologicky uspořádaný seznam umělců.

Informace obsažené v obou dílech (6 svazcích) knižního vydání budou dostupné rovněž na CD-ROMu: The World Biographical Dictionary of Artist (IKD II.; cena 1.680,- DM).

sla

Asociace českých a moravsko-slezských muzeí se představuje

Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií je občanské sdružení, které pracuje již od roku 1990; svou činností navázalo na Svaz československých muzeí, který existoval od roku 1919 a jehož činnost byla direktivně ukončena v 50. letech. AMG je dobrovolným profesním svazem muzejních institucí. V současnosti má 196 kolektivních členů, což je přibližně 90% všech muzejních institucí v České republice, a 19 členů individuálních. Nejvyšším správním orgánem AMG je dvoukomorový Sněm, který tvoří statutární zástupci všech členských muzeí a jehož řádné zasedání se koná jednou za tři roky. V období mezi jednotlivými sněmy řídí činnost AMG Senát, jehož členy s hlasem rozhodujícím jsou členové exekutivy, pět zástupců české komory a pět zástupců komory moravskoslezské. Členy Senátu s hlasem poradním jsou předsedové regionálních a oborových kolegií a oborových komisí. Sněm, Senát a Exekutiva AMG jsou výkonnými orgány, které asociaci reprezentují navenek a řeší aktuální a správní problémy a zajišťují chod AMG. V čele Asociace muzeí a galerií stojí předseda, v současné době ředitel Východočeského muzea v Pardubicích, PhDr. František Šebek. Všechny funkce v AMG jsou čestné a funkcionáři AMG převážně v muzeích zastávají vedoucí místa. Exekutiva řídí práci sekretariátu, v němž v současné době pracují dva stálí pracovníci. Finanční prostředky AMG tvoří příspěvky kolektivních členů, které jsou odstupňovány podle velikosti instituce do čtyř kategorií, a dotace Ministerstva kultury ČR. Smyslem a posláním AMG je podle znění jejích stanov působit jako reprezentant českých a moravskoslezských muzeí a galerií a usilovat o zajištění svobodné, tvůrčí práce v muzeích a galeriích. Základním posláním AMG tedy je vytvářet podmínky pro rozvoj úrovně odborné práce v oboru muzejnictví, informovat své členy o aktuálních poznatcích a problémech a v neposlední řadě vyvíjet legislativní iniciativu, podílet se na tvorbě koncepcí a zastupovat muzea a galerie vzhledem ke státní správě.

Úkoly a cíle asociace jsou naplňovány nejen prostřednictvím práce kolegií a komisí, ale také organizováním seminářů a bohatou ediční činností. AMG vydává vlastní periodikum - Věstník, který vychází šestkrát ročně jako dvojčíslo se specializovanou přílohou Muzejní obzory. Věstník informuje nejen o činnosti výkonných orgánů Asociace, ale hlavně zde vycházejí informace o aktuálních událostech v muzejnictví, o výstavních a expozičních aktivitách muzeí či o jejich publikační činnosti. Výrazným edičním počinem AMG byl v letošním roce adresář muzeí a galerií ČR 1996 -1997, vzniklý na základě dotazníkové akce v roce 1996. Adresář obsahuje také základní informace o muzejních institucích, mj. např. o vydávaných periodikách. Nové vydání Adresáře by mělo být vydáno začátkem roku 1998, tentokrát včetně doprovodné publikace o plánech kulturních aktivit muzeí a galerií pro tento rok. Další vydavatelským záměrem AMG je tzv. Adresář odborných pracovníků muzeí podle jejich profesních specializací. Jako první

velkorysým moderním zázemím. Nepochopitelná je pouze necitlivost ke stopám našich novodobých dějin; v salónu, kde Národní výbor převzal 28. října 1918 z rakouských rukou moc v samostatném státě, nebyla osazena dochovaná původní pamětní deska Vlastislava Hofmana.

V době svého vzniku se Obecní dům stal svým způsobem symbolem emancipace moderní české společnosti, prestižní záležitostí a místem nabitým energií překotné pulsující doby a intenzivních společenských kontaktů. Pojmy jako obec, společnost a reprezentace během jednoho století zcela radikálně změnilý svůj obsah. Obecní dům je dnes proto spíše vnímán jako svého druhu turistická atrakce, Národní kulturní památka a zařízení, do kterého město vložilo nemalé

prostředky, které hodlá získat zpět. První poznatky z provozu Obecního domu ve mne vzbuzují určité rozpaky (nedůstojné vývěsky a informace přilepené na těch nejnemožnějších místech, koridor z lepících pásek ženoucí návštěvníky kolem zavřených dveří, nefungující fontány, špatná akustika Smetanovy síně atd.).

Mimořádné hodnoty si žádají nejen mimořádnou náplň, ale i mimořádný režim na nejvyšší možné profesionální úrovni. Pokud si všichni, kteří se na oživení Obecního domu podílejí tuto skutečnost nevezmou za svůj program může se stát, že obnovený mobiliář bude utilitárním použitím poničen, jedinečná atmosféra objektu bude neadekvátním komerčním využitím degradována.

Jiří T. Kotalík

Marie Judlová: „Důvěrný prostor / nová dálka“ - a co dál?

V nově rekonstruovaném Obecním domě byla 3.května 1997 otevřena výjimečně zdařilá výstava českého umění přelomu století - „Důvěrný prostor/nová dálka“. Dr.Petr Wittlich v ní s důvěrnou znalostí dobové problematiky a materiálu otevírá nové možnosti jeho prezentace v konfrontaci děl na jedné straně obecně známých a na straně druhé málo vystavovaných. Promyšlený výstavní projekt „ukazuje názorným způsobem proces položení základů k české moderní výtvarné kultuře“. Druhá část výstavy, připravená vedoucím obnovy památkové části Obecního domu, je věnována jeho historii a rekonstrukci.

Výstavám předcházela dlouhodobá příprava, které se účastnil poradní sbor složený ze zástupců řady kulturních institucí. Ředitel Obecního domu, ing.Laudát, počítá zřejmě s tím, že tento poradní orgán, jehož členy jsou historici umění, historici, archiváři a architekti, se bude i nadále podílet na koncepčních úvahách o využití výstavních prostor. Jeho představa zatím ovšem míří k takové struktuře programu, v níž by vedle jedné základní výstavy pro hlavní sezónu tyto prostory sloužily pro komerční účely. Nepočítá s interním odborníkem, ale hodlá pouze poskytnout prostor a určité finance na tzv. „výstavu na klíč“, odborně i technicky připravené včetně katalogu mimo Obecní dům. Příští výstavou tohoto typu by mohla být pravděpodobně výstava „Art deco“ připravená v Uměleckoprůmyslovém muzeu a putující nyní s velkým úspěchem po Evropě. Obecní dům se tak chce vyhnout náročné organizační složce přípravy, kterou v případě „Důvěrného prostoru, nové dálky“ musel bez předchozích zkušeností s tímto typem práce absolvovat.

V Obecním domě se po léta pořádaly výstavy. V dobách celkového poválečného úpadku a pokleslého vztahu k hodnotám sloužily potom tyto krásné sály s horním přirozeným osvětlením jako skladiště - zde byly po určitou dobu umístěny i depozitáře GHMP. Je velmi pozitivní, že se sem opět vrací kulturní aktivita, otázkou však je, jaká forma a náplň by byla nejvhodnější. Umístění ve 2. patře není ani návštěvnícky ani manipulačně příliš výhodné. Dle mého soudu je třeba sem umístit dlouhodobější expozice zásadního

charakteru. Právě probíhající výstava potvrzuje, že zlom století s těmito sály rezonuje mimořádně dobře. Zlom století je přitom delikátní období české výtvarné historie, velmi působivé a kvalitní, a zároveň existující v jakémsi meziprostoru mezi 19. a 20.stoletím. Dlouhodobější program věnovaný jeho problematice, exponující ve volném tempu klíčové osobnosti a témata, by vytvořil z těchto sálů jasně profilované místo. To považuji v rámci kulturních aktivit v Praze za mimořádně důležité. Právě proto také nepovažuji úvahy o střídavém rytmu uměnovědně koncipovaných a komerčních výstav za šťastné, neboť by tak docházelo k oslabení významu velkých projektů.

Výstava „Důvěrný prostor / nová dálka“ bude přístupna veřejnosti až do 19.října t.r. Byla k ní vydána dvoudílná publikace, jejíž první díl se vztahuje k umění pražské secese, zatímco druhý díl dokumentuje historii, architekturu a výzdobu Obecního domu.

Jaromír Adamec: ... a s radostí platíme daně!

Chcete zbohatnout na naší hubené kulturní frontě? Není nic snazšího. Stačí sehnat pár nadšených zahraničních studentů a jménem nějaké narychlo založené agentury jim slíbit studium u „renomovaných profesorů University Karlovy“ či jiného věhlasného učiliště, pár vysokoškolských učitelů přemluvit k cyklu přednášek... no a potom už zbývají jenom finanční záležitosti. To jest vyinkasovat pár set (ale i tisícovek) dolarů od každého zájemce a těm bambulům v Praze z toho něco zaplatit. Asi tak dvě stovky za hodinu,

Ti slušnější náboroví referenti Vám možná hned zkraje řeknou, že jde o kšeft, a taky nabídnou honorář. Na jedné fakultě se nedávno dokonce předem zeptali na jeho výši (dlužno podotknout, že nikoliv na té naší) a „ty paní na zahraničním oddělení“, zřejmě dbalé toho, aby si kantoři příliš nevydělali, jim řekly, „že stopadesát korun na hodinu je tak akorát.“ (Zkuste sehnat přidavače na stavbu pod dvě stovky, máte-li tu drzost.) A protože všeho moc škodí, i tē legrace, měli bychom dbát vážnosti naší profese i moudrosti klasiků zmíně-

svazek vyšel v roce 1995 adresář etnografů; v roce 1996 pak adresář historiků a adresář odborných správců filmových a fotografických sbírek. V roce 1997 vyjdou následující adresáře: přírodovědců, konzervátorů-preparátorů a historiků umění. V rámci ediční činnosti AMG byl mj. publikován i Etický kodex ICOMu.

Z dalších aktivit je nutno uvést uspořádání holandsko-českého kursu muzejního managementu pro ředitele muzeí a galerií. V roce 1996 byla AMG Unii zaměstnavatelských svazů přizvána jako zástupce institucí zabývajících se ochranou národního kulturního dědictví k podílu na činnosti v nově vznikající tri-

Odborný text (za 1 stránku norm. strojopisu tzn. 60 x 30 znaků na stránku)	minim. 350,- za 1 stránku
Překlad odb. textu do češtiny (za 1 stránku norm. strojopisu)	minim. 200,-
Překlad odb. textu do cizího jazyka (dtto)	minim. 500,-
Příprava výstavy (kurátoři)	
a) žijícího autora	rozpětí 3 500,- až 12 000,-
b) temat. a skupin. výstavy	6 000,- až 38 000,-
c) mezinárodní výstavy	24 000,- až 70 000,-
Zahájení výstavy	1 500,- až 3 000,-
Veřejná přednáška	1 500,- až 3 000,-
Odborná exkurse (např. pro cestovní kancelář)	půldenní (3 hod.): 1 500,- celodenní : 3 000,-
Odborná konzultace k různým účelům	250,- až 700,-

aby se neřeklo.

Spočítat si, kolik „hodí“ kursovně od všech studentů dohromady a kolik budou činit náklady, není těžké. Rekordu v drzosti hodného zápisu do Guinnessovy knihy přitom dosáhla jedna soudružka z bývalé katedry marxismu-leninismu: ta dokonce doma v kuchyni založila fiktivní universitu (o rektorovi a veškerých zaměstnancích v jedné osobě), pod jejímž jménem v zahraničí nyní hrdě vystupuje a výuku „zajišťuje“ uvedeným způsobem. Zatím jí to bez problémů fungovalo celý semestr.

A jak to vypadá z pozice kantora? Prakticky tak, že se k vám na fakultu nejprve dostaví zdvořilá návštěva. Ta se hned v úvodu pochlubí svou vazbou k tē či oné americké nebo jiné universitě (nejlepší startovní pozici mají pochopitelně naši krajané nebo reemigrantí) a v rámci vašeho povědomí o jakýchsi očekávaných kontaktech mezi vysokými školami vzbudí váš zájem. Oněch očekávaných kontaktů „ve stavu příprav“ a neplodného okecávání je totiž tolik, že se v nich už nikdo nevyzná, a každá konkrétní nabídka (konečně!) se pochopitelně setká s radostí. O nějakém honoráři se našinec potom skoro žinýruje mluvit. Tím spíš v případě, kdy za Vámi takto přijde přímo někdo ze sesterské katedry. „Přijedou nám Američani,“ řekne. Ale neupřesní smysl onoho „nám“ a teprve po čase zjistíte, že ono osobní zájmeno se nevztahuje k jejich katedře, potažmo k naší Alma Mater, nýbrž k jakési agentuře, o níž slyšíte poprvé v životě. Zmíněný kolega v tom ovšem jede zcela nezištně, ten z toho přece nic nemá, ten jen občas za jejich peníze jezdí do Ameriky ony kontakty domluvat.

ného učení marxismu-leninismu, kteří nás přece již dávno učili, že pracující musí reprodukovatí svoji pracovní sílu, to jest občas se musí taky najíst. Aby třeba neumřel hladu.

Proto bude užitečné, místo dlouhých nářků semknout řady a v akční jednotě rázně přistoupit ke konkrétnímu opatření. To jest ke stanovení a doporučení minimálních odměn. Teoretici a kritici to už jednou udělali (1995) a na nedávné schůzi v Mánesu ještě dopracovali do přesnější podoby, včetně zohlednění inflace za uplynulá dvě léta. A tak, i když vezmeme v úvahu, že pro leckteré sympatické a chudé společenství při venkovském kulturáku budeme i nadále přednášet třeba zadarmo (a bude to důstojnější, než se trapně handrkovat o tak jako tak bezvýznamný peníz), měli bychom si naopak dávat pozor na jakékoliv aktivity, spojené s kursovným. I když Vás někde budou, málem se slzami v očích, přesvědčovat, že jak obrozeneckých a čistě neziskových pohnutek tu svoji universitu třetího věku pro chudé důchodce (500,- Kč na osobu) dělají. Zmíněná schůze dala podnět k vypracování následující tabulky (na str. 10), která bude předána též různým muzeím, galeriím a tisku; bude-li lektor napříště moci poukázat na její existenci, ušetří si trapně vysvětlování a může jednat s docela přátelsky omluvným úsměvem. Všechny hodnoty jsou stanoveny jen orientačně a nevylučují dohodu na vyšší sazbě (např. v překladech z/do méně známých jazyků).

Uvedené výše honorářů lze samozřejmě chápat pouze jako doporučení, nic víc. A pokud by snad někoho měla bolet hlava ze špatného svědomí, že tu pášeme cosi v rozporu s momentálním zmrazováním mezd, pak

partitní radě v kultuře, jejíž činnost byla zahájena na počátku letošního roku. K přípravě podkladů pro legislativní jednání a ke zjištění faktického stavu oboru rozvíjí AMG projekt tzv. pasportizace sbírkových fondů, jehož první etapa - zjištění struktury a početního stavu sbírek v našich muzeích - je před dokončením. Druhou etapou budou dotazníky k depozitárním podmínkám a technickému stavu sbírek v muzeích. Mezi rozpracované projekty je možno uvést i účast AMG na vývoji softwaru pro správu sbírek s názvem DEMUS, který vzniká v Moravském zemském muzeu za vedení ing. Radky Durmonové.

Regionální a oborová kolegia jsou sdružení ředitelů muzeí, které jsou sestavovány na základě dohody muzeí určité oblasti vymezené spíše společnými kulturními tradicemi, akvizičními oblastmi, či specializací muzeí.

Účelem těchto sdružení je společná strategie při řešení některých problémů, výměna výstav, společná organizace akcí apod. Obdobnými orgány, do nichž se promítá aktivita členů AMG, jsou oborové komise a pracovní skupiny. Pro práci komisí jsou angažováni odborní pracovníci s určitou specializací. V současné době má AMG třináct komisí a skupin (v oblasti přírodovědy to jsou - geologická, zoologická a botanická; v oblasti humanitní např. historická, numismatická, etnografická, uměnovědná, komise pro film a fotografii, archeologická a konzervátorskorestaurovatelsko-preparátorská). Jejich spolupráce se promítá například do projektu DEMUS, kde garantují oborové pojmové tezaury. Na aktivitě komisí je založen i projekt Adresářů odborných pracovníků. Další oblastí, ve které AMG rozvíjí svou činnost, je vytváření databanky informací oboru, sem patří již zmiňované projekty Adresářů, pasportizace muzejních sbírek, ale zároveň bychom chtěli těmto informacím dát nový význam z hlediska propagace a popularizace muzejnictví vzhledem k cestovnímu ruchu, publicistice a jiným cílovým skupinám, se kterými AMG zatím příliš nekomunikovala. Jedním z výstupů této činnosti byla i letošní účast na veletrhu Regiontour v Brně, která pro nás byla velmi přínosná a proto ji budeme opakovat i v následujících letech.

Dagmar Fialová, vedoucí Sekretariátu AMG

Adresa Sekretariátu AMG: Kostelní 44, Praha 7, PSČ 170 00, tel.: 02/20 308 436 - 7, fax: 02/37 52 40

Baderovo stipendium

The Foundation for a Civil Society (Nadace pro občanskou společnost) udělila již po čtvrté tři stipendia na podporu výzkumu evropského barokního malířství z finančního daru dr. Alfreda Badera, amerického chemika, filantropa a sběratele umění. Toto stipendium umožní třem studentům dějin umění, vybraným nezávislou odbornou komisí, studovat po dobu dvou měsíců barokní malbu v zahraničí. Dr. Bader se již několik let zajímá o dění v České republice a hledá možnosti, jak přispět k rozvoji umění a vědy u nás. Dalšími programy uskutečňovanými Nadací pro občanskou společnost a financovanými z daru dr. Badera jsou postgraduální stipendium v oboru organické chemie, cena za chemii organizovaná ve spolupráci s Českou chemickou společností, a dále pak finanční dary pro české neziskové organizace.

Letošními vítězi soutěže o Baderovo stipendium pro výzkum barokního umění jsou:

~ Petr Czajkowski, Masarykova univerzita v Brně, téma:

Jonas Drentwett v Augsburgu, na Moravě a ve Vídni

~ Kateřina Náprstková, Karlova univerzita v Praze, téma: Frans Leux a malíři z okruhu Albrechta z Valdštejna, uměleckohistorický a technologický průzkum závěsných obrazů

~ Blanka Polášková, Karlova univerzita v Praze, téma: Cesty italských vlivů v českém barokním malířství první poloviny 17. století.

The Foundation for a Civil Society je nestátní nezisková organizace, založená v lednu 1990 jako organizace na podporu demokracie, občanské společnosti a ekonomického rozvoje v ČR, na Slovensku a okolních zemích.

Letošní stipendium dr. Alfreda Badera pro výzkum barokního umění bylo předáno 24. dubna 1997 v pražské kanceláři The Foundation for a Civil Society.

Odpověď K. Stejskalovi

Těší mě, že můj malý příspěvek vyvolal diskuzi. Chtěla bych jen upozornit, že K. Stejskal ve svém diskuzním příspěvku obsah mé studie poněkud zkreslil: Ne tvrdím, že středověk neznal úběžníkovou perspektivu (tohoto výrazu jsem vůbec nepoužila). Poukazuji spíše na to, že, ač byla známa prokazatelně, jak KS sám uvádí, už dávno, středověk jí nepotřeboval, protože

necht' si uvědomí, že nejde o mzdy, nýbrž jen o zohlednění nákladů, a necht' si hned taky spočítá, co vše dnes potřebuje pro kvalitní výkon své profese. Jinými slovy, jak vysoké jsou náklady na „vstupy“.

Kdybychom dnes při nákupu knížek, filmů a nejrůznějších pomůcek, jež platíme v podstatě jako na západním trhu, žádali v krámě o „pochopení“ a o slevy, jistě by se nám vysmáli. Je tedy na čase, odpovědět stejně i těm, kdo neustále škemrají o laciné nákupy našeho „zboží“. I oni si nás mohou připočíst k nákladům... a nemějme obavy, že právě na nás zchudnou. Naše požadavky jsou naopak velmi skromné a vzdor výše zmíněným „západním“ cenám, jež musíme platit, představují navržené honoráře jen zlomek své obdoby

u našich západních kolegů.

K tomu ilustraci nakonec: slušné agentury nebo české cestovní kanceláře dnes platí řadovým lektorům a průvodcům kolem 1 000,- Kč za přednášku či za půlden práce, což je skvělé. Málokdo však ví, že zahraniční partner za jeho práci té naší cestovce zaplatí třeba 10,- DM za osobu, ale sám si skasíruje, od každého účastníka, bez mrknutí oka klidně i 50,- DM. Za kvalitní výklad se přece platí... a pak jen stačí (opět) násobit. 45 osob krát 50 marek dává zajímavý výsledek. Opravdu už je načase zmobilizovat v sobě i trochu hrlosti a nechovat se jako čínští kulíové. Neshazujme se. A s radostí pak platme tučné daně ze solidních příjmů - cožpak nejsme vlastenci?

Karel Stejskal: Diskuzně o obrazech posvátných a jiných

Útlá knížka *Posvátný obraz a zobrazení posvátného* (Praha, Křesťanská akademie, 1995), obsahující výběr z referátů přednesených na konferenci v klášteře Na Slovanech, přichází vhod především jako podnět k diskuzi. K jejím sympatickým rysům patří to, že některé z jejích příspěvků se dotýkají rovněž problematiky antického a aspoň okrajovým způsobem i moderního umění a začleňují tak téma publikace do širšího uměleckohistorického rámce. V této glose se omezím na hrst otázek a poznámek ke dvěma příspěvkům věnovaným v ní středověkému umění.

Jan Royt obrací pozornost ke spisu *Libri Carolini sive Caroli Magni Capitulare de imaginibus* sepsanému kolem roku 790 pravděpodobně Theodulfem z Orleansu. V tehdejších sporech zda obrazy se mají uctívat nebo ničít hledá tento spis „zlatou střední cestu“. Snad právě z tohoto důvodu zůstaly některé v něm obsažené téze aktuální i v následujících stoletích: pasáž odmítající domnělá znamení a zázraky obrazů připomene např. našeho Matěje z Janova. Autoru *Libri Carolini* byla blízká myšlenka sv. Řehoře, že obrazy jsou jakýmsi „písmem laiků“ převzatá, jak Royt připomíná, později též Husem. Nutno ovšem dodat, že jde o zásadu pohanského původu, kterou razil již Dio ve své úvaze o Feidiově Jovovi.

Zajímavý je Roytův citát z *Libri Carolini* o dvou velmi podobných obrazech krásných žen, z nichž jeden představoval P. Marii a druhý Venuši. K rozlišení je bylo nutno označit nápisy. Při tehdejší nízké gramotnosti bylo ovšem i pak nebezpečí záměny značné. Podobnou paralelu mezi Bohorodičkou a Venuší jsem našel v *Mariale Arnošta* z Pardubic v rukopise vídeňské Österreichische Nationalbibliothek cod. 1389 vyzdobeném boloňským iluminátorem (f. 10r). Arcibiskup Jan z Jenštejna nazývá v jednom ze svých hymnů P. Marii *Venus almae venustatis* - Venuši živné krásy (A. Dreves, *Annalecta hymnica* 48, s. 443).

Zcela jinak je zaměřen příspěvek Hany Hlaváčkové *Zobrazení posvátného*. Autorka ve svém výkladu zdůrazňuje hmotnost a předmětnost středověkého obrazu a jeho liturgickou funkci manifestující se tím, že obraz bývá často současně schránou pro relikvie. Hmotné a předmětné byly však i středověké truhlice a „skříňky lásky“ zdobené malbami či nízkými reliéfy erotických námětů. Do jedné takové skříňky z dílny Embriachů dal

Karel IV. v roce 1376 uložit ostatky sv. Zikmunda (srv. K. Benda v *Umění*, 1987 s. 483d.). Transcendovalo tím toto dílo do sféry posvátného? Proč vlastně oltářní obraz působí posvátnějším dojmem než husitská malovaná pavéza? „Posvátným objektem“ se obraz stával teprve tím, že byl vysvěcen, obdařen odpustky a obestřen pověstmi o své záračné moci. To však již nebylo záležitostí malíře a jeho tvůrčího procesu. Z hmotné předmětnosti středověkých obrazů H. Hlaváčková vyvozuje, že tyto obrazy neusilují o vytváření iluze trojrozměrného prostoru malbou, neboť taková snaha by byla vlastně „zcela nadbytečná a nelogická“. Důkaz pro své tvrzení spatřuje v tom, že středověký obraz nemá úběžníkovou perspektivu (známou mimochodem již Vitruviuovi). V roce 1925 poukázal E. Panofsky na fakt, že přírodovědec 13. století, Vitello, který popíral možnost jediného úběžníku ortogonál, měl pravdu, neboť takový úběžník vychází z fyziologicky nespílitelného předpokladu „nehybného oka“. Někteří lidé však přesto dodnes považují úběžníkovou perspektivu za zcela korektní, nebo dokonce jediné korektní, což je dáno tím, že si její princip osvojili ve škole a jiný způsob neznají. Středověk, zvláště pozdní, disponoval však celou škálou jiných prostředků vytváření iluzivního obrazového prostoru, jak u nás ukázal zejména J. Pešina. Další poznatky o tomto problému jsem se pokusil naznačit v Pešinově sborníku (AUC, Ph a H, 3-4 1992).

Variabilní perspektiva, stejně jako „putovní krajina“ ve středověkém obraze souvisí s jeho časovým aspektem, jímž se H. Hlaváčková zabývá od roku 1981. Autorka soudí, že středověký obraz nepředstavuje „konkrétní, vytržený časový okamžik prožívaného života.“ To je, podle mého názoru, velmi problematické. Malované madony neskýtají ovšem analogie pro takové záporné motivy tehdejších plastik jako je děčko Záhraždanské madony nebo děčko madony ze Staroroměstské radnice, strkající si prstík do úst. Nicméně i v deskovém malířství kinetika některých děcek (třebas na diptychu v Karlsruhe nebo u madon roudnického typu) nevbuzuje představu trvání. Žadná madona s děčkem není, myslím, zcela „bezčasová“, neboť jejím námětem je jen část pozemského života Krista. Na závěr chci ještě zdůraznit, že za diskuzní podněty, jež knížka přináší, náležejí jejím autorům uznání a dík.

Johana Gallupová: Středověké rukopisy na Internetu

Internet, rychle se rozvíjející celosvětová počítačová síť, vznikl před lety jako nástroj sloužící nejen vojenským a vládním institucím, ale především akademickému světu. I dnes, ač se Internetu stal doménou obchodu, prezentace firem a nejrůznějších komerčních aktivit, zůstává jeho velká část cenným a stále se zdo-

vajícími autory. Oba tyto faktory zřejmě do budoucna způsobí, že na Internetu budeme stále více nalézat nejen informace typu „prezentace firmy“ či „seznam adres“, nýbrž i publikované vědecké projekty, které se nebudou v ničem podstatném lišit od dnes běžných klasických způsobů zveřejnění (budou

Ukázka digitálního, barevného záznamu rukopisu z Kodaňské národní knihovny, který byl zkopírován po Internetu - soubor má velikost 750 Kb a v kompresi JPEG 250 Kb

konalujícím zdrojem informací pro akademický svět a vědu.

Novum Internetu coby média spočívá hned v několika bodech, které jsou pro tento příspěvek podstatné. Nejdůležitějším z nich je bezpochyby princip hypertextu - možnosti propojení internetových „stránek“ pomocí „odkazů“ (links). Chceme-li se zamyslet nad tím, co Internet přináší zájemcům o středověké písemnictví a umění, je důležité zdůraznit ještě dvě další charakteristiky: ve své nejpůvodnější podobě, zvané World Wide Web, je Internet médiem spojujícím velmi jednoduchým způsobem informace textové s obrazovými, takže se na internetových „stránkách“ setkáváme vedle textů s digitálními obrazy (různými nápisy, obrázky, fotografiemi). Tímto prvním rysem se Internet velmi blíží jakékoli „klasické“ publikaci, od novin po ilustrovanou tištěnou publikaci. Za druhé, možnost zveřejňovat jak textové, tak obrazové informace na Internetu je po provedení základních kroků (zakoupení vybavení, připojení se přes modem k poskytovateli Internetu a zvládnutí jazyka HTML, který toto „publikování“ umožňuje) záležitostí poměrně snadnou a nesrovnatelně rychlejší, než je souhrn úkonů vedoucí ke zveřejnění článku či knihy klasickým způsobem. O tom svědčí ostatně i dnes již nepřehledný počet internetových stránek, jejichž autory nejsou speciálně vyškolení programátoři, nýbrž „normální“ uživatelé Internetu, univerzitní profesori či pracovníci knihoven a archivů, kteří se od pasivního příjmu informací z Internetu stali sami příspě-

ovšem navíc obohaceny o interaktivní stránku, využívající principu hypertextu).

Co tedy dnes nalezneme na Internetu student či odborník se zájmem o středověké písemnictví, kulturu a umění? Pokud bude mít náležitou výdrž a výkonný počítač, bude se moci seznámit s celou řadou projektů, které představují výsledky práce mediivistických pracovišť v Západní Evropě, severní Americe, ale i u nás (viz níže) a které větší či menší měrou využívají výše zmíněných vlastností Internetu. Pro přehlednost rozdělíme tyto projekty do několika skupin, avšak současně upozorňujeme, že žádné takovéto dělení neodráží pravý „stav věcí“ na Internetu, který je svou podstatou systémem otevřeným, vzpírajícím se jakémukoli třídění či katalogizování, neboť už dnes dosáhl takových rozměrů, že postihnout jej v celé šíři je v podstatě vyloučené. Přístup k informacím bibliografického typu značně zjednodušují elektronické katalogy knihoven, do nichž lze přes Internet vstoupit. V případě klasických knihoven (univerzitních, národních, zemských atd.) je elektronický katalog v Západní Evropě spíše pravidlem než výjimkou; poněkud „pomaleji“ se v tomto směru ubíraly archivy či rukopisné sbírky, jejichž fondy jsou náročnější na elektronické zpracování než soubory s převahou novodobých knižních publikací (nechceme však vzbudit dojem, že archivy na Internetu prezentovány téměř nejsou - naopak, při pohledu na některý ze seznamů archivů na Internetu zjistíme, že se takto prezentovalo mnoho stovek institucí). Představa elektronické podo-

jeho záměrem nebyla prostá nápodoba toho, co právě vidím. Pokusila jsem se osvětlit tento fakt poukazem na universálnost středověku, který se dosud nerozpadl na fakta a jejich reflexi, ale reflexe sama byla dosud chápána jako jeden z faktů. Přeloženo do obvyklých formulací, umění bylo dosud řemeslem, což je ovšem nijak nedegradovalo, naopak: bylo totiž součástí přirozeného světa. Proč by tento přirozený svět pak prostě napodoboval? Stejně samozřejmě nejen umění, ale svět vůbec nebyl rozpadlý na striktně sakrální a profánní, ale každý jev se pohyboval někde mezi obojím (to považuji za ústřední bod sporu a soudím, že se o něm těžko domluvíme). Tento postoj se jeví jasně ve Stejskalově stati *Obvinění Mistra Jeronýma Pražského...otřítěně ve Šmahelově sborníku*, v němž byl autor „naplněn úžasem“, že byl Jeroným obžalován z idolatrie, když cyklus filosofů, který si nechal vymalovat ve svém domě, měl „ryze profánní ráz“. Nejen že tyto filosofové v soudobém pojetí ryze profánní ráz neměli, ale tím, že je Jeroným nechal namalovat, dokonce na stěnu, by jej navíc naprosto ztratili! Byli zde jednak veřejně zveřejněni, jednak obdivováni, což samozřejmě nemá daleko k uctívání.

Co se týče bezčasovosti: samozřejmě, že žádný z obrazů není zcela bezčasový - takový jev je obecně nepředstavitelný. Tato „bezčasovost“ se jeví jen ve srovnání s pozdějším evropským uměním, což lze pochopit - m.j. - právě z jejich liturgické funkce. Co se týče uváděných příkladů Madon: 1) pocházejí z doby na samém konci středověku, z období přechodného a už netypického, 2) u podobných „žánrových“ detailů nám není vždy zřejmé, kdy jde o motiv významový (který třeba jen nedovedeme vysvětlit) a kdy skutečně o motiv žánrový.

Obávám se však, že naše diskuze by byla nekonečná, nikoho by nezajímala a tak raději končím.

Hana Hlaváčková

(Redakce tímto považuje diskusi na stránkách Bulletinu za ukončenou.)

Diplomové a disertační práce v oboru dějin umění na českých univerzitách (1996-1997)

PRAHA - Ústav pro dějiny umění FF UK
diplomové práce

vedoucí doc. Mojmir Horyna: Marcela Sýkorová, Malířské dílo Františka Lichtenreitera. - Zuzana Lukáčová, Barokní plastika pro klášter Teplá.

vedoucí doc. Jiří Kropáček: Štěpánka Příbrská, Renesanční a raně barokní groteskové a figurální záklpové stropy v Praze

vedoucí prof. Peter Wittlich: Gabriel Waage, Existenciální proudy v českém poválečném výtvarném umění. - Kateřina Pavličková, Krajinné realizace v českém umění 60. - 90. let. - Vít Havránek, Český kinetismus 1956-70. - Simona Mayerová, Česká Špálova galerie v l. 1956-70. - Alžběta Šmidová, Eva Švankmajerová - monografie.

disertace

vedoucí prof. Peter Wittlich: Tamara Christine Bissel, The Nation for Itself: Impressions of Czech Identity in

the Nineteenth Century.

vedoucí doc. Mojmir Horyna: Pablo Jimenez Diaz, Vztahy Španělska a Čech a jejich doklady v rudolfínské kultuře a umění.

BRNO - Seminář dějin umění FF Masarykovy univerzity diplomové práce

vedoucí doc. Jiří Kroupa: Iveta Černá-Ševčíková, Znojmo 1850 - 1950; urbanisticko architektonický vývoj. - Jaroslav Hamža, Industriální architektura 19. století v Brně: historie a stavební vývoj nejstarších dochovaných brněnských strojiren. - Alexandra Michaláčová, Nástěnné malby v bývalém minoritském klášteře a kostele sv. Jana Křtitele v Jindřichově Hradci. - Jaromír Olšovský, Univerzitní teze Martina Antonína Lublinského. - Vladimír Rišínek, Gotická architektura na Českobrodsku a ohlasy dvorských hutí druhé poloviny 14. století. - Marta Sedláková, Štuková výzdoba na Moravě v 17. století. - Katarína Smrčeková, Slovenská inscenovaná fotografie druhé polovice 80-tych roků na FAMU. - Jitka Zikmundová, Gotický kostel sv. Mikuláše ve Znojmě. - Lenka Zouharová, Pojetí obrazu ve středověku.

vedoucí doc. Jaroslav Sedlák: Ivo Binder, Otto Stritzko, život a dílo. - Milan Bláha, Oldřich Hanzl. - Markéta Bláhová, František Šenk. - Milada Frolcová, Arnošt Hrabal. - Radek Horáček, Vliv mechanických grafických postupů na jedinečnost uměleckého díla. Postavení grafických technik v umělecké tvorbě. - Vratislav Chmelík, Kistologické téma v díle Čeňka Vosmíka. - Nora Lukášová, Sémantické funkce v moderním malířství. - Marie Martykánová, Vladislav Vaculka, život a dílo. - Helena Mrázová: Jiří Kroha, český architekt. - Pavel Netopil, Kapitoly o díle a životě téměř zapomenutého sochaře Vojtěcha Eduarda Šaffa. - Eva Petrzelová, Anton Josef Trčka. - Martina Rudolfová, Pojetí dobových interiérů šlechtické rodiny Dubských v 19. století. - Jindřich Šípek, Josef Jakší, malířské dílo. - Libor Štúr, Hugo Lederer (1871-1940), sochařské dílo ve sbírce Jihomoravského muzea ve Znojmě. - Milena Veselá, Plakát na Moravě 1918-1939.

vedoucí doc. Lubomír Slavíček: Petr Czajkowski, Jonas Drentwett (1656-1736). Pokus o nové zhodnocení jeho malířské tvorby na Moravě a v Uhrách. - Petr Ingerle, Justus van den Nypoort. - Zora Peloušková, Epitafní obrazy brněnských měšťanů 1550-1620. disertace

vedoucí doc. Jiří Kroupa: Antonín Dufek, Jaromír Funke - průkopník české fotografické avantgardy.

OLOMOUC - Katedra dějin umění FF Univerzity Palackého v Olomouci diplomové práce

vedoucí doc. Ivo Hlobil: Zdena Jeřábková, Dřevěná plastika pozdní gotiky na Olomoucku, s přihlédnutím k tvorbě na území přilehlé Moravy a Slezska. - Jana Špičková, Zobrazení královských korun v české deskové malbě doby lucemburské.

vedoucí dr. Rostislav Švácha: Radomír Kališ, Architektonické dílo Zdeňka Plesníka. - Petr Kočí, Architekt Antonín Ausobský.

vedoucí doc. Milan Togner: Gabriela Elbelová, Život a dílo sochaře Filipa Sattlera.

by Truhlářova, Bartošova či Podlahova katalogu rukopisů zní sice jako hudba budoucnosti, nicméně např. Beinecke Library při univerzitě v Yale nabízí svůj katalog rukopisů (Manuscript Catalogue) běžně přes Internet. Po zadání našeho dotazu se na obrazovce objeví ty rukopisy, v jejichž katalogovém popisu se dané slovo vyskytuje (rkp. jsou popsány se všemi náležitostmi, s bibliografií, seznamem miniatur...). Nemusíme chodit příliš daleko - u našich rakouských sousedů vzniká v Komisi pro písemnictví a knižní kulturu středověku při Rakouské akademii věd projekt, který nejen poskytuje přehled rakouských archivů a knihovních rukopisných fondů, nýbrž do internetové podoby převádí i příslušné katalogy rukopisů (tyto katalogy jsou tříděné abecedně podle autorů; zatím jsou touto formou k dispozici katalogy klášterních knihoven v Klosterneuburgu a Melku).

Internet se stal dále oblíbeným místem ke zveřejňování tzv. elektronických textů - elektronických verzí literárních památek nejen středověkých, ale především novověkých, u nichž není nutno dodržovat copyright (tato kapitola čeká dosud na své vyřešení). Tak nalézáme na Internetu elektronické verze celé řady staro- i středověkých literárních památek ve všech jazycích (ze staro- a středoanglických literárních památek Beowulf, Piers Plowman, Chaucer, z německé jazykové oblasti bylo zpracováno velké množství textů v rámci projektu „Gutenberg“, nepřehledné jsou i texty latinské a pochopitelně různé verze elektronické Bible s možnostmi vyhledávání). Přes Internet je přístupný např. i korpus střední horní němčiny (Mittelhochdeutsch), kdy byla do elektronické podoby převedena více než stovka sthn. textů, které lze prohledávat co do výskytu určitých gramatických tvarů, frekvence jednotlivých slov apod.

K elektronickým verzím primární literatury se pochopitelně řadí značné množství článků, bibliografií, vědeckých pojednání a diskusních skupin o jednotlivých problémech, kterou jsou na Internetu zveřejňovány (není jistě nadsázkou tvrdit, že každý, i sebespecifičtější okruh západoevropských badatelů, kteří se zabývají určitým problémem, např. scholastickou filosofií, staroanglickou literaturou, postavením ženy ve středověké společnosti, má dnes na Internetu svou diskusní skupinu, k níž se lze přes elektronickou poštu „přihlásit“ a být tak automaticky informován o dění v oboru, o připravovaných konferencích či moci se podílet s kolegy o svá zjištění či formulovat své dotazy). Internet umožňuje zde ve srovnání s klasickým typem publikace (zahraniční periodikum, sborník) poněkud demokratičtější přístup k informacím, které jsou touto cestou dány k dispozici všem, kdo jsou k Internetu připojeni, během krátké doby. Pochopitelně je na Internetu touto cestou zveřejněno dosud pouze malé procento vznikajících prací; vše závisí také na rozhodnutí autora a jeho aktivním přístupu k počítačové síti. Není výjimkou, že vědecký pracovník na Internetu vyublikuje několik úvodních kapitol své připravované knihy, abstrakta svých článků, bibliografií pro studenty nebo požadavky k účasti na seminářích, které vypsál. Dalším, z našeho hlediska nejzajímavějším typem informací jsou zveřejněné elektronické verze rukopisů a starých tisků, tedy případy, kdy se před námi na obrazovce objeví rozevřená stránka rukopisu v detailním záběru, umožňujícím jak čtení textu, tak zkoumání

umělecké výzdoby stránky. Takové projekty vznikají většinou na pracovištích při velkých západoevropských knihovnách a archivech. Knihovny, které mají k dispozici moderní techniku, převádějí folia rukopisů do digitální podoby (naskenování diapositivu či přímo použití digitální kamery) a zveřejní je na svých „stránkách“, často s vysvětlujícím komentářem¹. Některé knihovny či archivy prezentují tímto způsobem jen několik stránek ze svých nejslavnějších středověkých rukopisů s překrásnými iluminacemi (Knihy Hodinek), jiné velké knihovny nabízejí takovýchto digitalizovaných stránek velké množství - k jejich prohlédnutí bychom potřebovali desítky hodin (např. Library of Congress, USA, The British Library, Londýn: projekt „Treasures of the British Library“, v jehož rámci jsou elektronicky zveřejněny Lindisfarne Gospels, Diamond Sutra, Magna Carta, The Sforza Hours, denník Leonarda da Vinciho, Tyndaleův Nový zákon; The Bodleian Library, Oxford, La Bibliotheque nationale, Paříž: projekt „Doba Karla V. (1338-1380): 1 000 iluminací z oddělení rukopisů“, La Bibliotheque de l'Arsenal, Paris, Les Archives nationales, Paris, Biblioteca Nacional, Španělsko) Z germanistických památek lze si prohlédnout třeba Codex Argenteus z univerzitní knihovny v Uppsale, naskenované podoby jednotlivých básníků-minnesengrů z rukopisu Manesse ad.; Trinity College v Dublinu nabízí několik digitalizovaných stránek z Book of Kells; Koninklijke Bibliotheek v Holandsku dává k dispozici celou databanku digitalizovaných obrazů, seřazených dokonce podle kategorií, z univerzity v Chicagu vyšel projekt digitalizace kalendária knihy hodinek Tres Riches Heures de Duc de Berry, díla bratří z Limburka.

Příkladem projektu digitalizace rukopisu, kde velkou roli hraje nejen hledisko prezentace významné literární památky, ale především hledisko konzervační, je projekt The Electronic Beowulf při British Library, který získal ocenění Library Association / Mecklermedia Award for Innovation through Information Technology za rok 1994/95. Beowulf je dochován pouze v jediném rukopise z 11. století, který byl roku 1731 poničen ohněm. Jeho digitalizovaná podoba bude zřejmě zcela nenahraditelným pomocníkem budoucích badatelů, poněvadž přístup k originálu musí být ve snaze zabránit jeho dalšímu poškození co nejvíce omezen.

Vhodným příkladem komplexního využití Internetu k prezentaci středověkého rukopisu je projekt Aberdeenského Bestiáře (Aberdeen University Library MS 24). Autoři Internetové prezentace tohoto latinsky psaného bohatě iluminovaného rukopisu využili možnosti spojit obrazovou informaci, velmi kvalitní digitalizaci jednotlivých stran, s informací textovou a dokumentují tak jeden z možných přístupů k prezentaci rukopisu na Internetu. Začneme-li Bestiářem „listovat“, objeví se na obrazovce vždy jedna strana folia bestiáře, vpravo od ní nalezneme umělecko-historický popis jednotlivých iniciál. Dále je zde transkripce textu každé strany a překlad do angličtiny. Hypertext navíc umožňuje autorům projektu, aby uživateli připravili komentář v podobě odkazů, které fungují stejně jako poznámkový aparát klasické publikace. Pokud bychom chtěli toto dílo studovat v klasické tištěné podobě, měli bychom co do činění v podstatě s vydáním faksimile, komentářů, latinským a anglickým textem, poznámkovým apa-

rátém, tedy publikací, jejíž rozsah i náklady na vydání by byly zřejmě neúnosné.

Dalším obdobným příkladem menšího rozsahu je mimo jiné „didaktická“ prezentace známého Spruchu německého středověkého básníka Waltera von der Vogelweide „Ich saß uf einem steine/und dahte bein mit beine...“, jejímiž autoři jsou germanisté z Emory University v Atlantě, Georgia. Uživatelem, v tomto případě nejspíše student, má možnost přečíst si na obrazovce text v klasické středohornoněmecké verzi (s označením délek) a v novohornoněmeckém a anglickém překladu. Autoři také pořídili digitální obraz tří rukopisných verzí tohoto Spruchu (Kleine Heidelberger Liederhandschrift, Weingartner Liederhandschrift a Große Heidelberger Liederhandschrift, zvaný rukopis Manesse), takže lze přeskakovat, srovnávat jednotlivé verze a procvičovat se v paleografii. Dále naskenovali tištěnou transkripci textu ze staršího vydání, aby osvětlili odlišné ediční principy v minulosti. Pomocí hypertextu přidali řadu odkazů k jednotlivým středohornoněmeckým výrazům. Stisknutím daného slova se objeví poznámka, vysvětlující jeho význam či kontext. V klasické podobě by si student musel na pracovní stůl shromáždit několik vydání Walthera plus faksimile tří rukopisných verzí.

Česká republika nezůstává, doufejme, příliš pozadu - již před několika lety se objevil např. Sedlecký antifonář na CD-ROMu. Na pracovišti při Národní knihovně v Praze se rozvíjí pod záštitou UNESCO projekt Paměť světa - Memoria mundi, jehož úkolem je zaměřit se nad způsobem prezentace rukopisů na Internetu. Obsáhlé materiály, dokumentující projekt, jsou zveřejněny na Internetových stránkách Národní knihovny (v angličtině) a podrobně se zabývají právě problematikou popisu rukopisů v jazyce HTML a digitalizace obrazu a dávají možnost „nahlédnout“ do již zpracovaných stránek (ty obsahují detailní popis rukopisů a digitální verze několika vybraných rukopisných stránek).

Je zřejmé, že již dnes je možno potenciálu Internetu využívat k prezentaci středověkých památek v takové podobě, kterou klasické způsoby publikace nemohou nabídnout. Téma „digitalizace středověkých rukopisů“ (pro odborníky není ostatně žádnou novinkou - hovořilo se o něm již před masovým rozšířením Internetu v souvislosti s využitím CD-ROM) bude patrně ještě dlouho na pořadu dne. Bude zajímavé sledovat, zda se v tomto směru objeví nějaké skutečně závazné „normy“ pro Internetové prezentace rukopisů a digitalizaci, jichž se budou archivy a knihovny při svém postupu držet, či zda vývoj půjde spíše pro Internet příznačnou cestou plurality, rozmanitosti (a také chaosu), tak jako tomu bylo dosud.

Poznámky

¹ British Library, která na tomto poli pracuje od roku 1994, popisuje své zkušenosti takto:

The St Pancras Treasures Digitisation Project began in 1994 with the digitisation of surrogate colour images - photographic transparencies in varying formats between 35 millimetres and 10x8 inch - which are captured by a Scitex 340 PS scanner. The first stage of the project aimed to determine the best methods of obtaining and managing the digitised images and an

important element of the project was the testing of digitisation as an archival process.

Scanning, storage and retrieval methods and equipment appropriate to the Library's security and quality requirements have been evaluated and an in-house scanning station set up. The imaging and storage computers are Apple Quadra 800s, and software evaluated as part of the project included Adobe Photoshop, Equilibrium DeBabeliser, Aldus Fetch and Dantz Retrospect. The trial range of images digitised came from the Lindisfarne Gospels, the Sforza Hours, the Diamond Sutra, the Leonardo da Vinci Notebook and Magna Carta.

The lessons learned in the trial stages will now be applied to the full digitisation of the Leonardo Notebook. More than 300 archival-quality 5x4 colour transparencies of the Notebook are being scanned at 800, 400 and 200 dpi (dots per inch) and stored on 1.2 gigabyte optical disks. DAT tape is used as a back-up medium for the optical disks. The images will be indexed so that they can be retrieved by manuscript designation, folio number, unique transparency number, and descriptive keywords. The high resolution images can be enlarged many times to reveal details of the drawings and handwriting with great clarity. An interesting feature of the Leonardo manuscript is that the text is in mirror-image handwriting, and the digital images can be reversed automatically to facilitate the reading of the Italian script.

Článek je v dispozici na Internetu na adrese: <http://www.ff.cuni.cz/~johana/texty/index.html>

Detail snímku ze strany 12; při pohledu s lupou je již možné rozeznat čtvercové pixely.

Rakouská společnost pro výzkum 18. století

Österreichische Gesellschaft zur Erforschung des 18. Jahrhunderts je u nás asi méně známa než podobně zaměřený vídeňský *Institut für die Erforschung der frühen Neuzeit*. Společnost má však za sebou již patnáct let existence, vyplněných poměrně bohatou činností, zejména publikační. Jejím cílem je přispět k lepšímu poznání důležitého století rakouských dějin. Proto vytváří diskusní a publikační fórum pro domácí i zahraniční odborníky, jež nepostrádá interdisciplinární přesah. Kromě historiků se na činnosti společnosti podílejí také historikové umění, hudby či literatury, filosofové, etnografové ad. Předsedou společnosti je v současné době doc. dr. *Harald Heppner*, historik působící na universitě v Grazu, tajemníkem dr. *Christian Benedik*, historik umění z vídeňské Albertiny.

Ve dnech 8.-10. května 1997 jsme rakouské kolegy přivítali na Moravě, kam směřovala první mezinárodní *exkurse* společnosti. Mezi navštívenými místy převládala barokní panská sídla: zámky Vranov n./D., Jaroměřice n./R., Rájec n./S., Plumlov, Náměšť na Hané, Milotice aj. Při prohlídkách zámků kolegům místy vadila „antikvářská“ koncepce expozic málo zohledňující místní historii. Celkově však byli s exkursí spokojeni.

Společnost vydává ročenku *Das achtzehnte Jahrhundert und Österreich* (letos vychází 12. svazek) i samostatné publikace. V prvních deseti svazcích ročenky bylo otištěno několik umělecko-historických příspěvků, např. od Ch. Benedika, Petra Fidlera (oba ve sv. 6, 1990-91) či od Gézy Hajóse (sv. 4, 1987). Větší soubor studií k dějinám umění obsahuje sv. 11, který vyšel v říjnu 1996. Shrnuje příspěvky z mezinárodního kolokvia, nazvaného *Bauboom und Aufbruchstimmung im 18. Jahrhundert*, které proběhlo v červnu 1996 na zámku Seggau u Leibnitz v jižním Štýrsku.

Většina příspěvků se vztahuje k stavebnictví éry tereziánské a josefínské centralizace, kdy úřady na celém území rakouské monarchie prosazovaly závazné vzory pro určité typy staveb; Ch. Benedik popisuje normotvornou činnost k.k. *Generalbaudirektion*, Robert Rill sleduje pevnostní a kasárenské stavby a Elisabeth Springerová josefínský vzorový kostel (řadu českých a moravských místních jmen určila bohužel chybně), Eva Kovalská rozebírá školní reformy a budovy, zatímco Paul W. Roth stavby a reprezentaci průmyslového podnikání. Damjan Prelovšek nastínil vývoj barokní architektury v Krajině (jádro dnešního Slovinska) a Antonio Trampus urbanistickou proměnu Terstu za Marie Terezie.

Sborník *Das achtzehnte Jahrhundert und Österreich* (který lze srovnat s časopisem *Früh-Neuzeit-Info*), jakož i jiné aktivity Rakouské společnosti pro výzkum 18. století mohou být pro historika umění zdrojem zajímavých podnětů. af

Rostislav Švácha: Fotografie Ester Havlové

Úvodní slovo při zahájení výstavy v Galerii Jaroslava Fragnera v Praze, dne 15. července 1997.

Nad výstavou bezesporu skvělých fotografií Ester Havlové, jejichž velkou část najdeme v knize Zdeňka Lukeše a Jana Svobody *Praha 1891-1918*, vydanou v těchto dnech nakladatelstvem Libri, si můžeme uvědomit, kolik svazků poutá dohromady fotografií s architekturou. Není asi divu, že vůbec první známé fotografické snímky zobrazují právě stavby, a asi to nelze vysvětlit jen tím, že se architektura nehýbá nebo že pořizování snímků staveb mohlo být pro fotografy lukrativní. Domnívám se, že fotografii k sobě architektura vábí jako objekt, který existuje v prostoru, ale má také svůj vlastní vnitřní prostor, mění svou tvářnost během dne i během ročních období, lze na něm především zkoumat účinky světla, fenomenálně životně důležitého pro fotografii i architekturu: světla jemného, které nám celou stavbu rovnoměrně prokreslí, ale i světla prudkého, jež dovede stavbu proměnit v drama zářivých a temných ploch. Architektura pak fotografii potřebuje hlavně jako jeden z nejdůležitějších nástrojů interpretace architektova uměleckého záměru. Fotografie se tu ukazuje jako nástroj možná stejně důležitý, jako je slovo autora stavby nebo slovo kritika či historika umění. Česká fotografie 20. století se může pochlubit řadou vynikajících osobností, jejichž vidění nám podchytilo a uchovalo dobový architektonický názor, cosi jako dobovou estetiku architektury. Jen namátkou z nich uvádím anonymní fotografy Štencova ateliéru a jejich věcná, a přece tolik působivá zobrazení kotěrovské moderny a kubismu, funkcionalistické fotografy Rudolfa de Sandalo, Františka Illka nebo Jindřicha Kocha, fotografy šedesátých let, mezi nimiž bychom neměli zapomenout na Oldřicha Bečváře, Vlastu Hoštovu, Karla Vronského, Zdeňka Voženilka nebo Věru Korbelářovou. Nemluvím přitom o fotografech architektury historické nebo o takových, pro něž se snímání stavebního díla stalo záležitostí k testování víceméně svébytných uměleckých vizí. Svě generační fotografie si samozřejmě našli také architekti určující ráz dnešní architektonické scény. K takovým fotografům patří Pavel Štecha, soupevník Školky SIAL a skupiny Středotlačí, tvůrce, který po mém soudu dovedl u nás k dokonalosti barevné snímání současných staveb a poprvé přitom dosáhl kvalit, jakými se dosud pyšnily jen

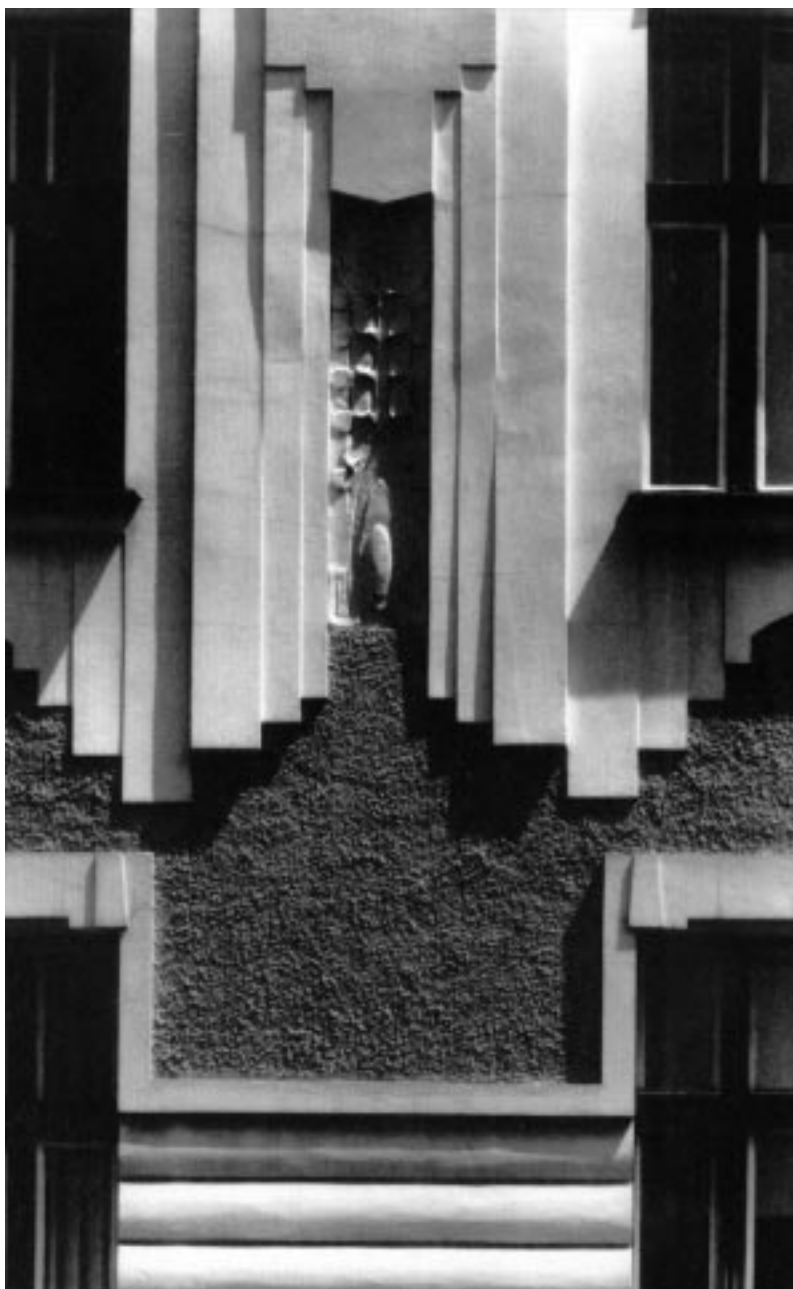
západní architektonické časopisy. Patří k nim například i Jan Malý, jehož zasmušilé, potměšelé fotografické záznamy, založené na zvláštní estetice upřímnosti a obyčejnosti, vytvářejí vítaný protiklad dramatictějšího a kontrastnějšího vidění Štechova. Oba tyto tvůrce neuvádím při zahájení výstavy Ester Havlové pouhou náhodou. Autorka si, pravda nalezla k snímání architektury důvěrnější vztah už za studií na

pak v lednu 1993 objevily v 3. čísle Zlatého řezu a díky nim se o autorčino umění začali zajímat architekti z okruhu tohoto časopisu. Dnes už o Ester Havlové můžeme mluvit jako o generační fotografce Zlatých orlů nebo prvních asistentů Příkravovy školy architektury na Akademii výtvarných umění.

Jana Malého jsem pak vzpomenu mimo jiné proto, že právě s ním jsem porovnával své dojmy z autorčiny

fotografií v Lukešově a Svobodově knize *Praha 1891-1918*. Připojuji se k jeho mínění, že snímky Ester Havlové dovedou u téměř každé stavby - byli-li na to potřebný čas - zobrazit to hlavní, to, co se pravděpodobně shoduje se záměrem jejího projektanta a co je zajímavé také pro naši dobu. Výborné jsou - jak mi Jan Malý napověděl - autorčiny detaily a polodetaily, odvaha uříznout ze stavby nepotřebný kus, chuť zadívat se na ni z nečekaného úhlu anebo přímočaře čelem, aby tak vynikla "grafická" struktura s jejího povrchu. Mě samého okouzila schopnost Ester Havlové zachytit a zdůraznit hodnoty sochařské a štukatérské výzdoby i u velmi zchátralých a oprýskaných domů.

Domnívám se, že pro autorčino vidění byla v leccems důležitá zkušenost z fotografování architektury současné, z toho, jak se na svá díla dívají Roman Koucký, Ivan Kroupa, Tomáš Novotný, Vít Máslo nebo Stanislav Fiala. Věřím však i tomu, že svůj způsob si Ester Havlová umí najít sama. O tom koneckonců svědčí také pojetí dnešní výstavy, která nám předvádí jakousi ideální autorčino představu o výběru a prezentaci snímků pro Lukešovu a Svobodovu knihu. Děkuji všem, kdo se o tuto pozoruhodnou výstavu zasloužili, zejména Filipu Tošovskému, Pavle Pokorné, nakladatelství Libri a jeho redaktoru Františku Honzákovi, časopisu *Architekt*, firmě FOMA Bohemia a v neposlední řadě Zdeňku Lukešovi a Janě Svobodové, kteří získali Ester Havlovou ke spolupráci na své knize a umožnili jí tak publikovat zatím nejobsáhlejší soubor vynikajících architektonických fotografií.

Střední průmyslové škole grafické a při praxi ve Státním ústavu památkové péče. Pavel Štecha se však stal jejím učitelem na FAMU (1988-1994), podílel se s ní o svou zkušenost interpreta moderních staveb, seznámil ji s historikem architektury Zdeňkem Lukešem a jako klauzurní práci III. ročníku jí zadal snímky domů secesního a kubistického architekta Emila Králíčka - proslulého Lukešova (a Svobodova) objevu, které se

Personálie

Po šesti letech utrpení zemřela 1. dubna 1997 Marcela Pánková, dlouholetá pracovnice moderní sbírky Národní galerie. Ještě v době své nemoci, poté, co musela odejít ze zdravotních důvodů do předčasného důchodu, pracovala na řadě témat a realizovala mnoho výstav. Věnovala pozornost i exilovému českému umění, které velmi dobře znala. V poslední době se zásadním způsobem podílela na přípravě dvoudílného sborníku Zakázané umění. Patřila mezi několik málo historiků umění, kteří i v nejobtížnějším období druhé poloviny 70. let a první poloviny let osmdesátých organizovali neoficiální aktivity a dobře poznali celé spektrum neoficiální české výtvarné tvorby. Ve výstavní síni Domu železničářů na náměstí Míru se v době jejího působení uskutečnila řada kvalitních výstav, a drobné katalogy, které k nim Marcela Pánková připravovala, jsou dnes díky inteligentně vedeným rozhovorům s umělci cenným studijním materiálem. Marcela Pánková patřila k českému umění a hodně pro ně udělala. Budeme ji postrádat. mjk

Dne 10. 8. zemřel po krátké nemoci doc. dr. Vladimír Fiala, historik umění a pedagog. Jeho působení bylo spjato s katedrou dějin umění (a estetiky) Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, pracovištěm, které před svým odchodem do penze po řadu let vedl.

Po více než dvaceti letech práce v Galerii hl. města Prahy odešla v lednu t.r. vedoucí sbírky kresby GHMP Hana Rousová do moderní sbírky Národní galerie ve Veletržním paláci. Působí zde nyní jako odborná náměstkyně ředitele dr. Jaroslava Anděla. Hana Rousová měla od počátku osmdesátých let významný podíl na stoupajícím renomé GHMP, a to jak svými výstavními projekty, tak zajímavou akviziční politikou a koncepčními podněty profilujícími aktivitu galerie. Lze očekávat, že se pokusí tyto svoje kvality uplatnit i v nové instituci.

Na základě výběrového řízení byla 5. května 1997 do funkce ředitelky Moravské galerie v Brně uvedena PhDr. Kaliopi Chamonikolasová.

Novými docenty Univerzity Karlovy byli jmenováni členové UHS PhDr. Jan Royt z Ústavu dějin umění FF a PhDr. Vít Vlnas, vedoucí archivu NG v Praze.

Letos v létě byla v důsledku rozpočtových omezení resp. zadlužení zahájen a rozsáhlá reorganizace Národní galerie v Praze, tedy v očích národní veřejnosti nejznámějšího („největšího“) pracoviště našeho oboru. První fáze této reorganizace se uskutečnila, aniž ji byla hromadnými sdělovacími prostředky věnována soustavná pozornost. Redakce našeho Bulletinu si proto vyžádá u vedení Národní galerie pro své příští číslo souhrnnější zprávu nebo stanovisko.

Zmíněná reorganizace patří do širší souvislosti ekonomických daností, s nimiž souvisí také vynucené drastické omezování výstavní a publikační činnosti Národní galerie. Reorganizace odpovídá také určitým vyvíjejícím se představám o efektivnosti tohoto ústavu a jeho jednotlivých složek. V rubrice personálií lze zatím konstatovat, že reorganizace, která není s definitivní platností ukončena, výrazně zasáhla řady historiků umění a dalších odborných nebo specializovaných pracovníků. V přímé i nepřímé souvislosti s reorganizací ukončuje v těchto dnech pracovní poměr v Národní galerii na 30(?) jejich zaměstnanců, z toho řada dlouholetých.

Volný vstup pro členy UHS

po předložení platné členské legitimace, tj. s potvrzením o zaplacení příspěvků na příslušný rok, poskytují následující česká a moravská muzea, galerie a kulturní zařízení:

Brno, Moravská galerie
Brno, Moravské zemské muzeum
Havlíčkův Brod, Galerie výtvarného umění
Hluboká, Alšova jihočeská galerie
Hodonín, Galerie výtvarného umění
Jičín, Okresní muzeum a galerie
Karlovy Vary, Galerie umění
Liberec, Oblastní galerie
Nové Město na Moravě, Horácká galerie výtvarného umění
Olomouc, Muzeum umění
Olomouc, Vlastivědné muzeum
Opava, Slezské zemské muzeum
Ostrava, Galerie výtvarného umění
Pardubice, Východočeská galerie
Praha, Správa Pražského hradu
Praha, České muzeum výtvarných umění
Praha, Galerie hl. města Prahy
Praha, Národní galerie
Rakovník, Rabasova galerie
Uherské Hradiště, Galerie Slováckého muzea
Zlín, Státní galerie

Uměleckohistorická společnost v Českých zemích (UHS)

Společnost byla založena v r. 1990 jako profesní sdružení oboru dějin umění pro odborné pracovníky ve vědě, školství, muzeích, galeriích, památkové péči, knihovnách, odborně orientované publicistice apod. Členy se mohou stát i kolegové s trvalým pobytem v zahraničí. Společnost řídí volený dvanáctičlenný výbor, který se schází k projednání aktuálních otázek, podnětů, stížností a pod. 1x měsíčně. Společnost pořádá 1x ročně valné shromáždění s navazujícím odborným setkáním. Pro své členy vydává čtvrtletně Bulletin UHS v rozsahu 8-16 stran (zdarma).

Roční příspěvek pro řádné členy činí 150 Kč, pro důchodce a studenty 50 Kč, zápisné (jednorázově) 100 Kč. Legitimace (pětijazyčná) je opatřena pasovou fotografií a její platnost prodlužuje sekretariát UHS na každý kalendářní roční časově ohraničeným razítkem.

Platná legitimace opravňuje k volnému vstupu do většiny galerií a muzeí výtvarného umění v České republice. Jejich seznam je 1x ročně otištěn v Bulletinu UHS.

Adresa sekretariátu:

Dušana Barčová, ÚDU AV ČR, Husova 4, 110 00 Praha 1, Tel. 231 45 97 Fax: 2422 9436, E-mail: artist@site.cas.cz
Bank.spojení: KB Praha 1, 48232-011/0100

Reprodukce na této straně je z publikace Zelená Hora u Žďaru nad Sázavou, Příspěvy k dějinám a obnově poutního místa, která vyšla letos jako příloha časopisu Zprávy památkové péče, vydávaném Státním ústavem památkové péče v Praze.

BULLETIN 1~2/97

Ročník 8 / Volume 8

Vydává / Published by: Výbor Uměleckohistorické společnosti v Českých zemích (UHS) / Czech Association of Art Historians (CAAH)

Vychází čtvrtletně / Published four times a year, Uzávěrky / Deadlines: 31.3, 30.6, 30.9, 31.12.

Redakce / Editors: D. Barčová, M. Judlová, L. Konečný, I. Muchka, R. Prah

Zahraníční korespondent / Foreign Editor: M. Simons
Grafická úprava / Layout: I. Muchka

Adresa redakce / Editors Address:

D. Barčová, ÚDU AV ČR, Husova 4, 110 00 Praha 1
Tel. 2422 8547 Fax: 2422 9436

E-mail: artist@site.cas.cz

(písemné materiály zasílejte pokud možno na disketách 3,5", oper.systémy DOS, Windows, Apple / manuscripts should be written on floppies 3,5", system DOS, Windows or Apple, reprodukce z digit. kopírek nebo digit. záznamy/reproductions from digital copiers or scanned images)

ISSN 0862-612

© 1997 Uměleckohistorická společnost v českých zemích

